

YHTEENVETO VISIOLUONNOKSEN KOMMENTEISTA

1. Tiivistelmä

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2040 -luonnosta kommentoitiin laajasti. Kommenttipyyntöön saatiin yhteensä 195 vastausta.

Vastaajat pitävät vision tavoitteita pääosin oikeansuuntaisina ja perusteltuina. Visio koetaan kuitenkin liian korkeakoulukeskeiseksi. Toiveita laajempaa koko koulutus- ja TKI-järjestelmää koskevaan tarkasteluun esitetään laajasti.

Luonnoksen keskeisinä sisällöllisinä puutteina kommentoijat pitävät kestävyys- ja teknologisen murroksen vähäistä käsittelyä. Visiossa ei käsitellä riittävästi tekoälyn myötä tapahtuvaan osaamisen murrosta ja sitä, miten keitys muuttaa tutkimuksen tekemistä ja koulutuksen järjestämistä sekä miten näihin muutoksiin tulisi reagoida ja miten ne vaikuttavat korkeakoulujen työnjakoon ja erikoistumisen tarpeisiin. Vastauksissa painotetaan myös, että opiskelijoiden ja henkilöstön hyvinvointi, opiskelijoiden oppimisen tuki ja mielenterveys kaipaavat vahvempia kirjauksia.

Toimenpidesuosituksia arvioidaan kriittisemmin kuin tavoitteita. Niitä pidetään monin paikoin liian yleistasoisina ja monitulkintaisina. Keskeisinä puutteina ja heikkouksina pidetään sitä, ettei toimenpiteitä ole priorisoitu, aikataulutettu eikä konkretisoitu riittävästi. Toimenpiteisiin toivottiin kirjattavan selkeästi se, kuka vastaa niiden toteuttamisesta ja eroteltaisiin selkeämmin yliopistot ja ammattikorkeakoulut toimijoina. Osan toimenpiteistä nähdään ulottuvan liiaksi korkeakoulujen autonomian alueelle.

Sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden tavoitteita pidetään kommenteissa varsin onnistuneina ja tavoitteissa esiin nostettu arvopohja jaetaan laajasti. Toimenpiteet ovat liian yleisluontoisina. Tiedeyhteisöltä, tutkimusrahoittajilta ja korkeakouluista tulleissa kommenteissa pidettiin häirinnän ja painostuksen torjuntaa koskevia toimia tarpeellisina, mutta riittämättöminä. Lisäksi kaivataan toimenpiteisiin välineitä sille, miten yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa voidaan parantaa ja tutkitun tiedon hyödyntämistä tehostaa.

Koulutuksen saavutettavuuden, yhdenvertaisuuden ja nuorten koulutusmahdollisuuksien vahvistaminen nähdään laajasti keskeisenä sivistyksen, yhteiskunnan osaamis pohjan ja pitkän aikavälin kilpailukyvyn edellytyksenä. Kommenteissa kuitenkin todetaan, että toimenpidesuositukset, eivät kaikilta osin vastaa tunnistettuihin rakenteellisiin haasteisiin, kuten koulutuksen periytyvyyteen, koulutukselliseen eriarvoisuuteen ja koulutuksen resursoinnin riittävyyteen. Koulutustason noston katsotaan uhkaavan koulutuksen laatua

ilman lisäresursseja. Kommenteissa nousee esiin nuoriin kohdistuvan painotuksen ja jatkuvan oppimisen tarpeiden välinen jännite. Pelkkä nuorten tutkintokoulutukseen keskittyminen ei vastaa työikäisen väestön osaamisen uudistamisen tarpeisiin eikä nopeasti muuttuviin työelämän vaatimuksiin.

Korkean osaamistason, tutkimuksen ja TKI-toiminnan merkitys yhteiskunnalliselle uudistumiselle, talouskasvulle ja kestävyydelle tunnustetaan lähes yksimielisesti. Kommenteissa ehdotetaan tavoitetta kuitenkin tarkennettavan tavalla, joka tuo esille Suomen erottuvuuden muista maista. Perustutkimuksen merkitys ei tule riittävästi esille ja tavoite ei myöskään tunnista soveltavaa työelämälähtöistä TKI-työtä osana yhteiskunnan uudistumista. Visiosta puuttuu edelleen vastaajien mukaan tavoitteita tutkimuksen tason nostamisesta, kansainvälinen edelläkävijyyden aikaansaamisesta ja erityisesti huippututkimuksen ja siitä ammentavan koulutuksen tukemisesta sekä korkeakoulujen roolista yrittäjyyden, innovaatioiden ja liiketoiminnan kiihdyttäjänä. Toimenpiteitä pidetään osin liian korkeakoulukeskeisinä, korkeakouluja liian velvoittavina ja paikoin irrallisina visiossa asetettujen tavoitteiden laajuudesta. Kansainvälisyyteen ja kansainvälisiin opiskelijoihin liittyvien toimien kommentteissa on ristikkäisiä näkemyksiä.

Korkeakoulujärjestelmän uudistamista pidetään tärkeänä, mutta vastaajat kaipaavat visiolta täsmällisempää suuntaa sille, millaista korkeakoulujärjestelmää tavoitellaan. Visiosta ei muodostu selkeää kuvaa siitä, millainen tulevaisuuden korkeakoulutusjärjestelmä kokonaisuutena. Korkeakoulujärjestelmän uudistaminen on mittava tavoite, johon korkeakoulut ja sidosryhmät tulee osallistaa laajasti. Puutteena pidetään sitä, että visiossa ei esitetä, miten päällekkäisyyksiä puretaan tai kuinka yhteistyötä lisätään, ohjataan ja rahoitetaan. Tavoite korkeakoulujen erikoistumisesta aiheuttaa myös huolta koulutuksen ja osaajien saatavuudesta, pienten oppiaineiden asemasta, tutkimusalojen karsimisesta sekä alueellisen elinvoiman ylläpidosta.

Vastaajat korostivat, että vision tavoitteita ei voida saavuttaa ilman pitkäjänteistä, ennakoitavaa ja riittävää perusrahoitusta. Rahoituksen laadun ja vaikuttavuuden painottamista sekä T&K-intensiteetin kasvua tukevia linjauksia pidetään tarkoituksenmukaisina. Epäselvänä pidetään, miten rahoituksen uudistamisella konkreettisesti tuetaan korkeakoulujen uudistumista ja erikoistumista ilman, että perusrahoituksen vakaus vaarantuu.

Tilannekuva tunnistaa pääosin keskeiset haasteet ja sitä pidetään realistisena. Lisäksi kommentteissa saatiin runsaasti yksittäisiä huomioita ja ehdotuksia uusiksi muotoiluiksi.

2. Visioluonnoksesta annetut kommentit

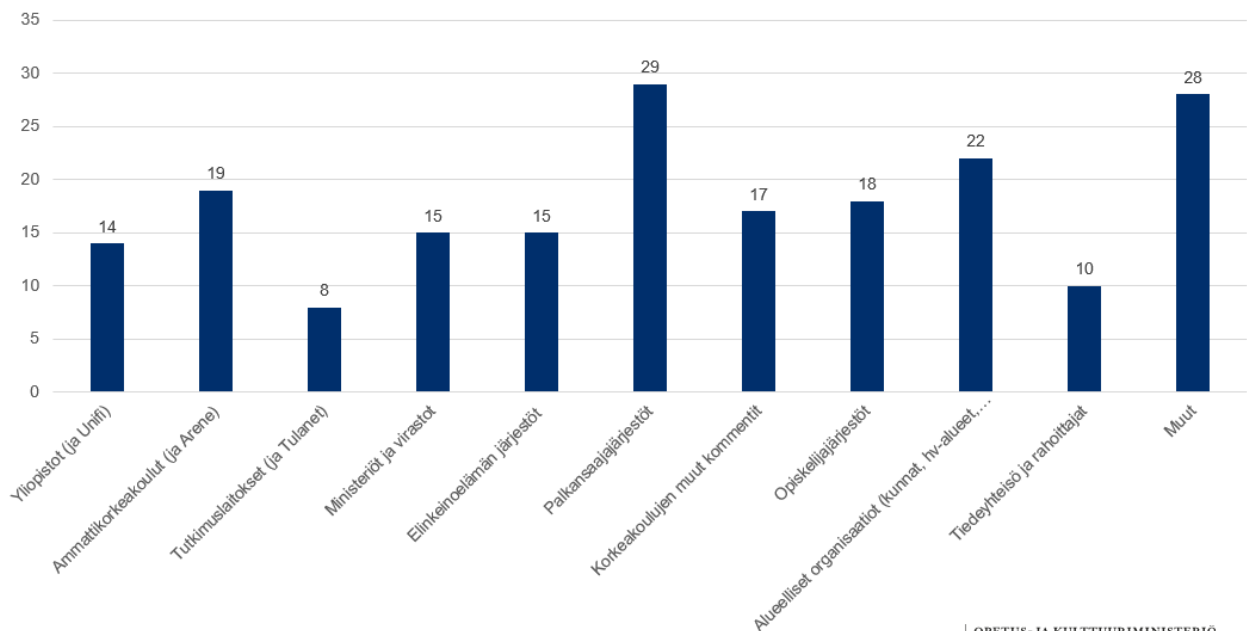
Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti lausuntopalvelussa Sivistyksestä suunta Suomelle – Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040 -luonnoksesta avoimen kommenttikierroksen 26.3.-15.4.2026.

Visioluonnoksesta annettiin yhteensä 193 kommenttia. Niistä yhteensä 33 tuli korkeakouluilta ja rehtorineuvostoilta ja tutkimuslaitoksilta ja Tulanetilta 8 kommenttia. Kaikki yliopistot kommentoivat luonnosta, mutta muutama ammattikorkeakouluja ja tutkimuslaitos eivät jättäneet omaa kommenttia. LUT-yliopisto ja LAB-ammattikorkeakoulu jättivät yhteisen palautteen.

Ministeriöistä ja virastoista tuli yhteensä 15 kommenttia. Työelämän järjestöistä annettiin 42 kommenttia, joista enemmistö tuli työntekijäjärjestöiltä. Opiskelijajärjestöltä saatiin 18 kommenttia, joista 10 ylioppilaskunnilta ja SYL:ltä, 6 ammattikorkeakoulujen opiskelijakunnilta ja SAMOK:lta, yksi Suomen lukiolaisten liitolta ja yksi Opiskelijoiden liikuntaliitolta. Alueellisilta organisaatioilta tuli 22 kommenttia, joista 13 maakuntaliitoilta, 7 hyvinvointialuilta, yksi Tampereen kaupungilta ja yksi Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksesta.

Korkeakouluyhteisöjen muissa kommentteissa korostuivat yksittäisten tutkimushankkeiden ja verkostojen kommentit. Tiedeyhteisön ja rahoittajien vastaajissa oli mukana erilaisia toimijoita tieteen kentältä. Muissa vastaajissa oli mukana yksittäisten ihmisten lisäksi muun muassa kaksi eduskuntaryhmää, Nuorisoalat ry, AMKE ry ja Nyyti ry. Yrityksiltä kommentteja tuli neljä kappaletta (Wärtsilä Finland, Miltton, CSC ja HigherEd Hub Finland).

Visioluonnoksesta annettujen lausuntojen määrä ryhmittäin (N=195)



| OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Vastaajat kommentoivat viittä visiotavoitetta ja niihin liittyviä toimenpidesuosituksia: 1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä, 2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille, 3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa, 4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden

osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat ja 5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu. 1 Vastaajia pyydettiin arvioimaan myös numeerisesti kunkin visiotavoitteen ja toimenpidesuosituksen osalta, ovatko ne perusteltuja ja oikeansuuntaisia (asteikko: 1 kyllä, täysin, 2 kyllä pääosin, 3 vain osittain ja 4 ei lainkaan). Vastaajien numeeristen arvioiden perusteella parhaat arvosanat saivat visioluonnoksen tavoitteet yksi ja kaksi, joissa vastaajien antama keskiarvo jäi selkeästi alle kahden. Tyytymättömyyttä oli eniten lukujen neljä ja viisi tavoitteisiin, joissa vastausten keskiarvo nousi yli kahden. Neljännen luvun tavoitteisiin kriittisimmin suhtautuivat tutkimuslaitosten, ammattikorkeakoulujen ja palkansaajajärjestöjen edustajat sekä muut vastaajat. Viidennen luvun tavoitteisiin taas kriittisimmin suhtautuivat tutkimuslaitosten ja opiskelijajärjestöjen edustajat.

Vastaajat	1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.		2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.		3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.		4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.		5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.		Yhteensä	
	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet
Yhteensä	1,79	2,17	1,88	2,36	1,95	2,29	2,07	2,28	2,10	2,36	1,96	2,29
Yliopistot (ja Unifi)	1,71	2,21	1,93	2,43	1,71	2,23	1,93	2,14	1,93	2,21	1,84	2,25
Ammattikorkeakoulut (ja Arene)	2,00	2,19	1,89	2,53	2,11	2,61	2,26	2,32	1,84	2,35	2,02	2,40
Tutkimuslaitokset (ja Tulanet)	1,71	2,50	1,75	2,13	2,13	2,63	2,50	2,57	2,75	2,71	2,17	2,51
Ministeriöt ja virastot	1,75	1,88	1,70	2,10	1,67	1,83	1,86	2,00	2,14	2,33	1,82	2,03
Elinkeinoelämän järjestöt	2,00	2,33	2,00	2,36	2,14	2,17	1,85	2,18	2,17	2,50	2,03	2,31
Palkansaajajärjestöt	1,64	2,00	1,93	2,59	1,93	2,11	2,23	2,38	2,07	2,18	1,96	2,25
Korkeakoulujen muut kommentit	1,83	2,14	1,92	2,40	2,11	2,38	2,10	2,00	2,11	2,33	2,01	2,25
Opiskelijajärjestöt	1,69	2,13	1,94	2,33	1,69	2,13	1,75	2,13	2,63	2,75	1,94	2,30
Alueelliset organisaatiot (kunnat, hv-alueet, maakuntaliitot, elivoimakeskukset)	1,75	2,11	1,85	2,14	1,90	2,39	2,05	2,32	1,90	2,11	1,89	2,21
Tiedeyhteisö ja rahoittajat	1,67	1,89	1,57	1,71	2,00	2,13	1,86	2,29	2,14	2,38	1,85	2,08
Muut	1,82	2,29	1,88	2,40	2,00	2,33	2,10	2,39	1,94	2,31	1,95	2,35

Tavoitteet: Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?
Toimenpiteet: Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?
Vastausasteikko: 1 kyllä, täysin; 2 kyllä, osittain; 3 vain osittain; 4 ei lainkaan.

Vastaajat arvoivat toimenpiteitä kriittisemmin kuin tavoitteita. Tämä näkyy siinä, että toimenpiteet saivat keskimäärin 0,2–0,5 pistettä huonomman arvosanan kuin tavoitteet. Suurin piste-ero tavoitteiden ja toimenpiteiden välillä nähtiin luvun kaksi kohdalla, jossa vastaajat pitivät tavoitteita kannattavina, mutta toimenpidesuosituksiin suhtauduttiin kriittisesti. Luvun kaksi ja luvun viisi toimenpiteisiin suhtauduttiin vastaajien toimesta kaikkein kriittisimmin. Luvun kaksi toimenpiteisiin tuli eniten kritiikkiä palkansaajajärjestöiltä, ammattikorkeakouluilta ja yliopistoilta. Luvun viisi toimenpiteisiin suhtautuivat kriittisimmin opiskelijajärjestöt, tutkimuslaitokset ja elinkeinoelämän järjestöt.

Kokonaisuudessaan positiivisimmin tavoitteisiin suhtautuivat ministeriöt ja virastot sekä yliopistot. Kriittisimmin tavoitteita arvoivat tutkimuslaitokset ja ammattikorkeakoulut. Toimenpiteisiin positiivisimmin suhtautuivat ministeriöt ja virastot sekä tiedeyhteisö ja rahoittajat. Kriittisin suhtautuminen toimenpiteisiin tuli tutkimuslaitoksilta ja ammattikorkeakouluilta.

Yhteenvedon seuraavissa osissa on kuvattu vastaajien antamaa sanallista palautetta visioluonnoksen tavoitteista ja toimenpidesuosituksista sekä tilannekuvasta.

3. Vision tavoitteet ja toimenpidesuosituksiset

3.1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Visiionluonnoksen ensimmäinen luku ”Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä” saa vastaajilta pääasiassa positiivisen vastaanoton. Erityisesti luvun tavoitteita koskeva osio sisälsi vastaajien mukaan keskeiset teemaa koskevat tavoitteet eivätkä muutosesitykset sisällä merkittäviä tavoitteiden poistoja tai uudelleenkirjoitusta. Luvun toimenpiteisiin taas toivottiin jonkin verran tarkennusta ja konkretiaa, sillä toimenpiteitä pidettiin paikoitellen liian yleisluontoisina.

3.1.1. Tavoite

Yliopistojen ja Unifin kommentoissa tavoitetta pidetään perusteltuna ja katsotaan, että tavoitekirjauksiin on otettu mukaan keskeiset asiat. Yliopistot ovat tyytyväisiä siihen, että visio tunnistaa korkeakoulujen yhteiskunnan eheyttä ja demokratiaa vahvistavan ja rakentavan roolin. Tieteen ja taiteen vapaus nähdään sivistyksen, yhteiskunnallisen relevanssin ja demokraattisen päätöksenteon edellytyksenä.

Yliopistojen mukaan visiossa tulisi korostaa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua kansainvälisesti vertailtuna ja tunnistaa laajemmin Suomen rooli osana kansainvälistä tiede- ja korkeakoulukenttää. Yliopistojen ja Unifin kommentoissa korostettiin myös tarvetta selkeyttää erottelua yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä, erityisesti niiden tehtävien osalta.

Ammattikorkeakoulut ja Arene tukevat kommentoissaan visiota sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijyydestä, mutta peräänkuuluttavat koulutuksen ja oppimisen nostamista vision ytimeen, ammattikorkeakoulujen työelämä- ja alueellisen vaikuttavuuden selkeämpää tunnistamista, soveltavan tutkimuksen ja TKI-roolin vahvistamista sekä konkreettisempaa ja tulevaisuuteen katsovampaa tavoitetilaa, joka tukee tasa-arvoa, saavutettavuutta ja kestävästä yhteiskunnallista uudistumista. Myös korkeakoulujen rooli alueellisina toimijoina toivotaan nostettavan esiin visiossa.

Tutkimuslaitokset ja Tulanet esittävät, että tutkimuslaitosten ja muun tiedeyhteisön tulisi näkyä vahvemmin tavoitetekstissä. Tavoitteiden sisältöä itsesään pidetään perusteltuna ja hyvänä. Tutkimuslaitosten mukaan visiossa on tärkeää painottaa tutkimuksen kykyä tuottaa tietoa monimutkaisiin, pitkäkestoisiin ja epävarmuutta sisältäviin kysymyksiin. Tutkimuslaitoksen toivovat myös tutkimus- ja osaamiseksi-järjestelmien tuomista mukaan tavoitetekstiin.

Ministeriöiden ja virastojen kommenteissa on vain muutama kannanotto vision ensimmäiseen tavoitekokonaisuuteen. Kommenteissa esitetyt tavoitteet pidetään pääasiassa perusteltuina ja oikeasuuntaisina. Ministeriöiden kommenteissa korostetaan yhteistyön vahvistamista eri sektoreiden välillä sekä tutkimuksen ja tietopohjan tuottamisen tärkeyden poliittisen päätöksenteon valmistelun tueksi. Taide- ja kulttuuriviraston kommentissa kiitetään kulttuurin ja taiteen näkymisessä korkeakoulujen tehtävissä, mutta toivotaan aihepiiriin myös toimenpiteitä. Karvin kommentissa nähdään tärkeänä tavoite, jossa tavoitellaan Suomesta modernin oppimisen kärkimaata maailmassa.

Opiskelijajärjestöjen kommenteissa tuetaan vision arvopohjaa, jossa sivistys, demokratia ja tieteen vapaus nähdään yhteiskunnan uudistumisen tärkeimpänä voimavarana. Opiskelijakunnat kuitenkin kokevat tavoitetekstin jäävän liian yleiselle tasolle: tavoitteet kaipaavat konkretiaa, riittävää rahoitusta ja selkeää yhteyttä opiskelijoihin, oppimiseen ja korkeakoulujen autonomiaan. Sivistyksen ja demokratian vahvistaminen edellyttää, että korkeakoulu yhteisöjen rooli nähdään realistisesti ja että opiskelijat tunnustetaan keskeisinä yhteiskunnallisen muutoksen toimijoina.

Elinkeinoelämän järjestöjen kommenteissa esitetään, että tavoitetekstiin tulisi saada lisäksi selkeämpi kytky siihen, miten tieteen vapaus ja sivistys kytkeytyvät taloudelliseen uudistumiseen, tuottavuuteen ja Suomen kansainväliseen kilpailukykyyn. Visioteksti saa kritiikkiä myös siitä, ettei se riittävästi kytkeydy niihin konkreettisiin muutoksiin, joita Suomi kohtaa lähivuosikymmeninä, kuten väestön ikääntymiseen, alueelliseen eriytymiseen ja globaalin kilpailun kiristymiseen osaajista ja investoinneista. Toisaalta tavoite Suomesta modernin oppimisen kärkimaana saa kiitosta.

Palkansaajajärjestöt pitävät tavoitetta tehdä Suomesta sivistyksen, demokratian ja tieteen (sekä taiteen ja opetuksen) vapauden edelläkävijä perusteltuna ja oikeasuuntaisena. Haasteena kuitenkin nähdään, että tavoite on toteutettavissa vain konkreettisilla toimenpiteillä, vahvalla julkisella perusrahoituksella, koulutuksen laadun turvaamisella sekä korkeakoulukentän rakenteellisen moninaisuuden ja autonomian kunnioittamisella. Myös palkansaajajärjestöjen kommenteissa korostuu tarve erotella eri korkeakoulusektoreiden roolia tosistaan sekä sivistyksen ja tieteen itseisarvoa. Sekä elinkeinoelämän että palkansaajien järjestöt korostava, ettei yhteiskunnan uudistuminen ole yksin korkeakoulujen vastuulla.

Tiedeyhteisöltä, tutkimusrahoittajilta ja korkeakouluista tulleissa muissa kommenteissa pidettiin tavoitteita oikeasuuntaisina ja tarpeellisina. Kommenteissa edotetaan, että tieteen vapauden sijaan puhuttaisiin akateemisesta vapaudesta, joka kattaisi myös opetuksen piiriinsä. Nuorten tiedeakatemian kommentissa kyseenalaistetaan, että tieteen vapaus olisi turvattu Suomessa, kun todellisuudessa suomalaisetkin tutkijat saavat yhä enenevässä määrin kuunnella vihapuhetta ja painostusta.

Hyvinvointialueiden ja maakuntaliittojen kommenteissa pidetään tavoitetta perusteltuna, oikeasuuntaisena ja ajankohtaisena. Vision vaikuttavuus edellyttää kuitenkin nykyistä

selkeämpää kytkeä alueelliseen elinvoimaan, taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kestävyteen sekä konkreettisiin rakenteisiin ja ohjausmekanismeihin.

Lisäksi kommentteissa nostetaan esiin muun muassa korkeakoulutuksen yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden huomioiminen, tekoälyn vaikutusten tunnistaminen, avoimen datan merkitys ja korkeakoulujen yhteistyön vahvistaminen ja digitaalisen suvereniteetin huomioiminen. Myös muiden koulutussektoreiden huomioimista osana sivistyksen synnyttäjinä.

3.1.2. Toimenpidesuosituksat

Yliopistojen kommentteissa toivotaan edelleen toimenpiteiden konkretisointia. Yliopistot toivovat, että toimenpiteisiin palautetaan aiemmin mukana ollut toimi ”*valtiorhallinto kehittää tapoja hyödyntää tutkittua tietoa päätöksenteossa*”. Yliopistot myös katsovat laajasti, etteivät lainsäädäntömuutokset akateemisen ja tieteen vapauden vahvistamiseksi ole tarpeellisia, erityisesti jos niillä pyritään muuttamaan ammattikorkeakoulujen asemaa ja tehtäviä. Tieteen yhteisiä autonomisia toimijoita koskevaa kirjausta toivotaan selkeytettävän. Kommentteissa todetaan myös, että CoARA tulee kirjoittaa auki.

Ammattikorkeakoulujen kommentteissa todetaan, että ne eivät tunnista ongelmia tieteen vapauden toteutumisessa. Ammattikorkeakoulujen autonomian vahvistamista ministeriö voi tehdä jo omin toimin varmistamalla, että ammattikorkeakoululain tarkoittama institutionaalinen autonomian suoja toteutuisi lain tarkoittamalla tavalla omistajapohjasta riippumatta. Lisäksi ammattikorkeakoulujen kommentteissa tulee esiin, että toimenpiteiden tarkkuustaso vaihtelee liiaksi. Lisäksi toivotaan tarkempia kirjauksia siitä, mitä muutokset lainsäädäntötasolla aidosti merkitsevät.

Tutkimuslaitokset toivovat olevansa mukana toimijoina toimenpidesuosituksissa, esimerkiksi CoARA:n käyttöönottoa koskevassa toimenpiteessä.

Ministeriöiden ja virastojen kommentteissa nostettiin esiin, että rekrytointia koskevassa toimenpiteessä tulisi poistaa akateemisuuden vaade meritoitumisen näkökulmasta, jotta rekrytoinnissa näkyisi vahvemmin yhteiskunnallinen ja taloudellinen vaikuttavuus.

Hyvinvointialueiden ja maakuntaliittojen kommentteissa katsotaan, että toimenpiteissä tulisi huomioida paremmin alueellinen näkökulma sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden turvaamisessa sekä korkeakoulujen rooli huoltovarmuuden ja kriisinsietokyvyn rakentamisessa alueellisesti.

Opiskelijajärjestöjen kommentteissa korostuu, että akateeminen vapaus ja opetustyön riippumattomuus eivät ole vain normikysymyksiä, vaan myös rahoituskysymyksiä. Järjestöt toivovat koulutuksen ja tutkimuksen edellytysten turvaamista kaikilla aloilla ja digitaalisen toimintaympäristön osalta riittävää riskianalyysiä ja sääntelyä.

Elinkeinoelämän kommentteissa kaivataan toimenpiteisiin välineitä sille, miten yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa voidaan parantaa ja tutkitun tiedon hyödyntämistä tehostaa.

Meritoitumisen ja tutkijoiden arvioinnin osalta toivottiin soveltavan tutkimuksen ja yritys-elämän tuntemuksen nykyistä parempaa tunnustamista. **Palkansaajajärjestöjen** toimenpiteitä koskevissa ehdotuksissa nousee esiin toimenpidesuositus häirinnän ehkäisystä ja siihen puuttumisesta. Järjestöt katsovat, että esitetty muotoilu ei ole riittävä ja ehdottavat konkreettisenä toimena lainsäädännöllisiä muutoksia kuten maalittamisen kriminalisointia omana rikosnimekkeenään. Akateemiselle vapaudelle ja sivistykselle suurena uhkana nähtiin resurssipula.

Tiedeyhteisöltä, tutkimusrahoittajilta ja korkeakouluista tulleissa kommentteissa pidettiin häirinnän ja painostuksen torjuntaa koskevia toimia tarpeellisina, mutta riittämättöminä. Kommentteissa todettiin, että toimenpiteissä tulisi linjata TENK:n ja TSV:n roolien ja tehtävien selkeyttämisestä ja turvaamisesta. Lisäksi esitettiin, että tulisi erotella tieteen sisällöllinen ja hallinto-organisatorinen autonomia nykyistä selkeämmin. Kommentteissa nousi esiin myös kotimaisten kielten koulutuksen ja näillä kielillä julkaisemisen merkityksen astetuille tavoitteille. Muissa kommentteissa nostetaan esiin esimerkiksi tarve nostaa toimenpiteisiin mukaan korkeakoulutuksen digitaalisen resilienssin vahvistaminen ja turvaaminen.

3.2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

3.2.1. Tavoite

Vastaajat suhtautuvat kokonaisuuden tavoitekirjauksiin pääosin myönteisesti. Koulutuksen saavutettavuuden, yhdenvertaisuuden ja nuorten koulutusmahdollisuuksien vahvistaminen nähdään laajasti keskeisenä sivistyksen, yhteiskunnan osaamispohjan ja pitkän aikavälin kilpailukykyyn edellytyksenä.

Yliopistot pitävät koulutuksen saavutettavuutta ja nuorten koulutusmahdollisuuksien vahvistamista keskeisenä osana sivistysyhteiskunnan kehittämistä. Lausuntojen perusteella yliopistot kuitenkin korostavat vahvasti jännitettä koulutustason määrällisen noston ja koulutuksen laadun välillä.

Ammattikorkeakoulut suhtautuvat tavoitteeseen myönteisesti ja näkevät sen tukevan niiden perustehtävää alueellisen saavutettavuuden, työelämälähtöisen koulutuksen ja osaamisen kehittämisen näkökulmasta. Samalla ammattikorkeakoulut nostavat esiin ristiriidan nuoriin kohdistuvan painotuksen ja työikäisen väestön osaamisen uudistamistarpeiden välillä.

Tutkimuslaitokset pitävät tavoitetta perusteltuna osana kansallisen osaamispohjan vahvistamista, mutta katsovat, että tavoite painottuu liiaksi korkeakoulututkintojen määrälliseen lisäämiseen. Lausuntojen mukaan tavoitetta tulisi vahvistaa monialaisen osaamisen, tutkimusperusteisuuden ja TKI-kyvykkyyksien näkökulmasta.

Ministeriöt ja muut julkisen sektorin toimijat pitävät tavoitetta johdonmukaisena osana kansallista koulutus- ja osaamispolitiikkaa. Lausuntojen mukaan tavoite istuu laajempaan kokonaisuuteen, jossa korostuvat koko koulutusketjun toimivuus ja työelämän tarpeista olevien näkemysten hyödyntäminen.

Opiskelijajärjestöt, erityisesti SYL ja SAMOK, pitävät tavoitetta perusteltuna ja painottavat koulutuksen saavutettavuutta ja maksuttomuutta suomalaisen koulutusjärjestelmän peruspilareina. Lausuntojen mukaan tavoite ei kuitenkaan vielä riittävästi tunnista koulutuksellisen eriarvoisuuden juurisyitä, kuten koulutuksen periytyvyyttä.

Alueelliset organisaatiot pitävät tavoitetta perusteltuna alueellisen osaamis- ja elinvoimapolitiikan näkökulmasta, mutta katsovat, että alueellinen saavutettavuus ja koulutuspolkujen toimivuus tulisi huomioida nykyistä vahvemmin.

3.2.2. Toimenpidesuosituks

Useissa lausunnoissa todetaan, että toimenpidesuosituks

Yliopistot korostavat, että opiskelijamäärien merkittävä lisääminen ilman samanaikaista perusrahoituksen, henkilöstöressurssien ja infrastruktuurin vahvistamista vaarantaa opetuksen laadun. Lausuntojen mukaan esitetyt toimet eivät vielä tarjoa riittäviä keinoja koulutuksen periytyvyyden purkamiseen, eikä siirtymiä toiselta asteelta korkeakoulutukseen tarkastella riittävän laajasti.

Ammattikorkeakoulut pitävät joustavia koulutuspolkuja, väyläopintoja ja monimuotoisia opintomahdollisuuksia oikeansuuntaisina toimenpiteinä. Lausuntojen mukaan niiden vaikuttavuus edellyttää kuitenkin lisäresursseja henkilöstön osaamiseen kehittämiseen, jotta koulutuksen laatu ja työelämärelevanssi voidaan turvata kasvavista opiskelijamääristä huolimatta.

Tutkimuslaitokset pitävät toimenpidesuosituksia liian yleisluontoisina koulutuksen, tutkimuksen ja TKI-toiminnan yhteyksien näkökulmasta. Lausuntojen mukaan koulutuksen vaikuttavuutta voitaisiin vahvistaa rakenteellisesti tiiviimmällä yhteistyöllä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välillä sekä paremmalla yhteiskunnallisen ennakointitiedon hyödyntämisellä.

Ministeriöt ja viranomaistahot pitävät toimenpiteitä pääosin oikeansuuntaisina, mutta korostavat vastuiden selkeyttämisen tarvetta. Digitaalisten ratkaisujen ja tekoälyn hyödyntäminen nähdään keskeisenä mahdollisuutena.

Elinkeinoelämän järjestöt ja yritykset pitävät toimenpiteitä osin liian etäisinä työelämän näkökulmasta. Lausuntojen mukaan joustavat tutkintorakenteet, lyhyemmät osaamiskokonaisuudet sekä tiiviimpi korkeakoulujen ja yritysten yhteistyö ovat keskeisiä keinoja osaamisen ja työmarkkinoiden tarpeiden parempaan kohtaantoon.

Palkansaajajärjestöt katsovat, että jatkuvan oppimisen kehittämisen jäävät epäselviksi. Toimenpiteitä pidetään liian myös liikaa määrää painottavina työelämässä tarvitaan osaamisen näkökulman vahvistamisen sijaan.

Opiskelijajärjestöt korostavat, että toimenpiteet eivät ole riittäviä tavoitteen kunnianhimoon nähden. Lausuntojen mukaan koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää myös konkreettisia toimia oppimisen tukeen, opintososiaalsiin etuuksiin ja toimeentuloon sekä opiskelijoiden arjen edellytyksiin.

Alueelliset toimijat katsovat, että toimenpiteet ovat liian korkeakoulukeskeisiä. Lausuntojen mukaan koulutuspolkujen, ohjauksen ja tukipalvelujen roolia tulisi vahvistaa myös alueellisista lähtökohdista käsin.

Yhteenvetona voidaan todeta, että lausunnoissa kokonaisuudessaan tunnistetaan useita jatkovalmistelua vaativia kehittämiskohteita. Jatkovalmistelutarpeet liittyvät erityisesti toimenpiteissä esitettyjen keinojen riittävyteen suhteessa kunnianhionhimoisiin ja oikeansuuntaisina pidettyihin tavoitteisiin.

Kommenteissa korostuu ristiriita koulutustason määrällisen noston ja koulutuksen laadun välillä. Vaikka korkeakoulutettujen osuuden nostamista pidetään yleisesti tärkeänä, erityisesti korkeakoulut, opiskelijajärjestöt ja korkeakoulujen henkilöstö painottavat, ettei tavoitetta voida saavuttaa ilman merkittävää panostusta perusrahoitukseen, henkilöstöön ja oppimisen tuen rakenteisiin. Ilman näitä on riskinä opetuksen laadun heikkeneminen ja opiskelijoiden ohjauksen riittämättömyys.

Kommenteissa nousee esiin nuoriin kohdistuvan painotuksen ja jatkuvan oppimisen tarpeiden välinen jännite. Ammattikorkeakoulut, tutkimuslaitokset, työelämän järjestöt sekä esimerkiksi vapaan sivistystyön lausunnot korostavat, että koulutuksen saavutettavuutta tulisi tarkastella laajemmin kuin nuoriin liittyvänä kysymyksenä. Pelkkä nuorten tutkintokoulutukseen keskittyminen ei vastaa työikäisen väestön osaamisen uudistamisen tarpeisiin eikä nopeasti muutuviin työelämän vaatimuksiin.

Keskeisenä ristiriitana esiin nousee koulutuksellisen eriarvoisuuden tunnistaminen suhteessa esitettyihin keinoihin. Erityisesti opiskelijajärjestöt katsovat, että koulutuksen periytyvyyttä ei voida ratkaista yksinomaan siirtymien sujuvoittamisella. Tarvitaan laajempia ja konkreettisempia toimia opinto-ohjaukseen, oppimisen tukeen, opiskelijoiden toimeentuloon ja koulutuspolkujen varrella tapahtuvaan kiinnittymiseen.

Kommenteissa tunnistetaan jännite maksuttomuuden periaatteen ja korkeakoulutuksen rahoituksen välillä. Maksuttomuutta pidetään laajasti suomalaisen koulutusjärjestelmän kulmakivenä, mutta samalla todetaan, että jatkuvan oppimisen rahoitus ja korkeakoulutuksen maksulliset elementit jäävät visiossa epäselviksi. Lausuntojen perusteella tarvitaan selkeämpi linjaus siitä, miten rahoitusta kehitetään siten, ettei koulutuksellinen tasa-arvo heikkene.

Kehittämiskohteina korostuu tarve konkretisoida ja priorisoida toimenpiteitä. Tavoitteet nähdään pääosin oikeansuuntaisina, mutta useat lausunnonantajat katsovat, että toimenpidesuosituksukset jäävät liian yleiselle tasolle. Erityisesti koulutuksen periytyvyyden purkamiseksi, siirtymävaiheiden tukemiseksi ja jatkuvan oppimisen vahvistamiseksi kaivataan täsmällisempiä linjauksia.

Useissa lausunnoissa painotetaan koulutusjärjestelmän tarkastelua laajempina kokonaisuutena. Korkeakoulut eivät yksin ratkaise koulutustason noston ja saavutettavuuden haasteita, vaan jatkovalmistelussa tulisi tunnistaa vahvemmin myös toisen asteen koulutuksen, vapaan sivistystyön, työelämän ja muiden toimijoiden rooli osana koulutuspolkua.

3.3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

3.3.1. Tavoite

”Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa” -tavoitetta pidetään tärkeänä ja keskeisenä osana visiota. Korkean osaamistason, tutkimuksen ja TKI-toiminnan merkitys yhteiskunnalliselle uudistumiselle, talouskasvulle ja kestävyydelle tunnustetaan lähes yksimielisesti. Kommenteissa ehdotetaan tavoitetta kuitenkin tarkennettavan vielä tavalla, joka tuo esille Suomen erottuvuuden muista maista.

Nuorten aikuisten koulutustason nostamista 60 % pidetään pääosin kannatettavana tavoitteena. Kommenteissa korostuu, että tavoitteen saavuttaminen edellyttää riittävää resurssointia ja panostamista koulutuksen laatuun koko koulutuspolulla. Osa elinkeinoelämän etujärjestöistä pitää tavoitetta liian korkeana ja yksi esittää tavoitteen nostamista 70 %iin kuitenkin siten, että tavoitteessa huomioitaisiin muukin kuin tutkintokoulutus.

Yliopistot, tiedeyhteisö ja tutkimusrahoittajat korostavat, että korkeatasoisen tutkimuksen merkitys pitää nostaa esiin itsenäisenä, erillisenä tekijänä. Vision tavoitteissa ei tule riittävästi esille perustutkimuksen merkitys ja se tulee sanoittaa vahvemmin. Osa kommentoijista kokee, että vision tavoitteissa tulisi korostua laaja vaikuttavuus taloudellisen vaikuttavuuden ohella. Lisäksi yliopistot esittävät, että tavoitteissa otetaan esille myös tutkimusinfrastruktuurit. Yliopistot ja CSC esittävät myös dataintensiivisyyden lisääntymisen ja monitieteisyyden arvon huomioimista visiossa selvästi. **Työntekijäjärjestöt** korostavat koulutuksen ja tutkimuksen yhteyttä ja niiden resurssintarvetta.

Ammattikorkeakoulut kommentoivat, että tavoite on sinänsä kannatettava, mutta se ei tunnista riittävästi soveltavan tutkimuksen ja kehittämistoiminnan merkitystä, alueellista ja työelämälähtöistä vaikuttavuutta osana yhteiskunnan uudistumista. Samansuuntaisia huomioita esittävät osa aluetoimijoista ja järjestötoimijoista.

Riittävä T&K-henkilöstö on edellytys T&K-toimintaa koskevien tavoitteiden saavuttamiselle. **Työntekijäjärjestöt** kokevat, että henkilöstön näkökulma ja akateemisten urien houkuttelevuuden vahvistaminen eivät tule riittävästi huomioiduksi visiossa. Osa kommentoijista piti perusteltuna ja tärkeänä, että tutkijakoulutettujen osuutta pyritään kasvattamaan nimenomaan yritysten T&K-henkilöstössä. Osa elinkeinoelämän etujärjestöistä ei tunnista kaksinkertaistamisen tarvetta. Osassa erityisesti tutkimuslaitosten ja

hyvinvointialueiden kommenteissa esitetään tavoitetta laajennettavan siten, että kasvua tavoitellaan myös julkisella sektorilla. Hyvinvointialueet esittävät niiden tunnistamista tavoitteissa osana TKI-järjestelmää.

Eryteisesti **tutkimuslaitokset ja hyvinvointialueet sekä ministeriöt** kommentoivat vision tavoitteiden olevan tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden osalta koko TKI-järjestelmää koskevia ja että myös toimenpiteet tulisi kirjata siten, että ne tunnistavat koko TKI-kentän roolin ja tehtävät tavoitteiden saavuttamisessa. Työnantajajärjestöt esittävät, että vision tavoitteisiin tulee kirjata T&K-yhteistyön lisääminen korkeakoulujen ja yritysten kesken. Tavoitteeksi ehdotetaan myös uusien kaupallistettavien innovaatioiden, investointien ja kansainvälisen kasvun vauhdittaminen.

Eryteisesti **tiede- ja korkeakoulu yhteisön** kommenteista käsitellään myös globaaleja murroksia ja kestävyyskysymyksiä. Vision tavoitemuotoilua pidetään liian kapeana. Tavoitetason tulisi tunnistaa myös ilmastonmuutos ja luontokato tai ekologiset rajat sekä tuoda esille, mitä osaamista tai tutkimusta murrokset konkreettisesti edellyttävät Suomelta. Kommenteissa korostuu erityisesti monitieteisyyden ja systeemisyyden merkitys.

Suomen veto- ja pitovoimaa koskevaa tavoitetta pidetään tärkeänä ja tarpeellisena. Muutamissa kommenteissa ehdotetaan tavoitteen laajentamista koskemaan myös suomalaiset osaajat. Kommenteissa korostuu laajasti, että korkeakoulut ovat vain pieni osa tavoitteen kokonaisuutta ja tavoite saavutetaan vain, jos se on yhteiskunnassa laajasti jaettu ja myös muita hallinnon ja toimialoja koskeva tavoite. Kommenteissa korostuu, että kansainvälisten osaajien pito- ja vetovoiman pullonkaulat ovat pääosin muiden hallinnonalojen ja viranomaisten vastuulla olevissa toimissa.

3.3.2 Toimenpidesuosituks

Yleisesti toimenpiteiden koetaan olevan pääosin hyviä, mutta niihin suhtaudutaan tavoitteita kriittisemmin. Toimenpiteitä pidetään osin liian korkeakoulu keskeisinä, korkeakouluja liian velvoittavina ja paikoin irrallisina visiossa asetettujen tavoitteiden laajuudesta. Eri kommentoijaryhmät tunnistavat myös useita, toisistaan poikkeavia täydennystarpeita toimenpiteisiin.

Korkeakoulujen tutkimuksen ja TKI-toiminnan laatu ja vaikuttavuus vahvistuvat -toimenpiteissä erityisesti tutkimuslaitokset, hyvinvointialueet, muut alueelliset toimijat ja ministeriöt kokevat, että tavoitteet ja toimenpiteet ovat eriparisia. TKI-toimintaa koskevat tavoitteet koetaan koskevan koko TKI-järjestelmää toimenpiteiden kohdistuessa lähinnä korkeakoulukentän toimiin. Eryteisesti valtion T&K-rahoituslain mukaisten toimien jatkamista koskeva toimenpide on tulkittu eri tavoin. Osa tulkitsee muotoilun tarkoittavan 4 % -tavoitteen siirtämistä kymmenellä vuodella eteenpäin. Laajasti ottaen kommenteissa pidetään tärkeänä, että T&K-tavoitteen mukaisia toimia jatketaan myös vuoden 2030 jälkeen.

Kommenteissa jaetaan laajasti tarve pitkäjänteiselle ja ennakoitavalle tutkimuksen ja koulutuksen rahoitukselle. Yliopistot kokevat toimenpiteiden olevan pääasiassa oikeita, mutta esittävät lisäksi tutkimusinfrastruktuurien merkityksen esille tuomista ja toimenpiteitä tutkimuksen laadun vahvistamiseksi. Lisäksi datan hyödyntämisen edellyttämä osaaminen nostetaan esille. Tiedeyhteisön edustajat korostavat myös perustutkimuksen tärkeyttä. Suurteholaskennan ja datan infrastruktuureja koskevaa toimenpide-ehdotusta pidetään laajasti oleellisena ja tärkeänä nostona. Osa kommentoijista ehdottaa toimenpiteen laajentamista kattamaan innovaatiotoiminnan.

Ammattikorkeakoulujen, ministeriöiden ja elinkeinoelämän järjestöjen kommenteissa painottuu lisäksi elinkeinoelämää palveleva tutkimus- ja kehittämissyhteistyö. Ammattikorkeakoulut esittävät toimenpidesuositusta soveltavan tutkimuksen vahvistamisesta ja ammattikorkeakoulujen roolista ja rahoituksesta TKI-järjestelmässä. Useissa kommenteissa (ammattikorkeakouluja, aluetoimijat, työnantajajärjestöt, ministeriöt) painottavat tarvetta sellaisille toimille ja palveluille, jotka vahvistaisivat pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua TKI-toimintaan.

Useat lausunnonantajat katsovat, että vaikuttavuus on ymmärretty toimenpiteissä kapeasti. Toimenpiteisiin kaivataan selkeämmin tutkimuksen roolia päätöksenteon ja julkisen keskustelun tukena, kytkentää kestävyysmurrokseen (ilmastonmuutos, luontokato), EU-toiminnan ja -rahoituksen esille nostamista, luovien ja muiden alakohtaisten erityispiirteiden huomioimista sekä tiedeviestinnän, avoimen tieteen ja tutkimusdatan saavutettavuuden vahvistamista. Useassa kommentissa (ministeriöt, tutkimuslaitokset, tiede- ja korkeakouluyhteisön jäsenet sekä aluetoimijat ja muut) esitetään näille uusia, erillisiä toimenpiteitä.

Tutkijakoulutuksen toimenpiteitä koskevissa kommenteissa nousee esille tohtorikoulutuksen kehittämisen painotukset, tutkijanurien monipuolistaminen sekä tohtorikoulutuksen järjestäminen. Usea yliopisto ei pidä tarkoituksenmukaisena tutkijakoulutuksen kohorttimaisuuden vahvistamista, vaan korostaa ohjausresursseja sekä tieteenalojen välisten erojen huomioimista. Ammattikorkeakouluista useat korostavat tarvetta kehittää tohtorikoulutukseen pääsyä erityisesti ylemmästä ammattikorkeakoulutuksesta tohtorikoulutukseen ja pitävät toimenpidesuosituksen muotoilua kannatettavana tältä osin. Jotkin ammattikorkeakoulut ja työntekijäjärjestöt ehdottavat tohtorikoulutusoikeutta ammattikorkeakouluille, moni korostaa korkeakoulusektorien yhteistyötä koulutuksen kehittämisessä. Erityisesti elinkeinoelämän etujärjestöt pitävät toimenpiteitä riittämättöminä tutkijakoulutettujen osuuden nostamiseksi yrityksissä ja korostavat tohtorikoulutuksen tiiviimpää kytkentää työelämään. Elinkeinoelämän etujärjestöistä osa ilmaisee näkemyksensä, ettei tohtorikoulutuksen järjestämisoikeutta tule laajentaa yliopistojen ulkopuolelle. Työntekijäjärjestöt nostavat esille myös tohtorikoulutettavien työehdot, rahoituksen ja urapolut sekä yhdessä yliopistojen kanssa korostavat tieteellisen laadun ylläpitämistä tutkijakoulutuksessa. Useat opiskelijajärjestöt kyseenalaistavat sen, että

nopeampi ja määrällisesti laajeneva tutkijakoulutus olisi lähtökohtaisesti opiskelijoiden edun mukaista.

Kansainvälisyyteen ja kansainvälisiin opiskelijoihin liittyvien toimien kommentteissa on ristikkäisiä näkemyksiä. Osa kommentoijista pitää toimia osuvina sekä kunnianhimon ja konkretian tasoltaan visioon sopivina, kun taas osa kommentoijista suhtautuu toimenpiteisiin eri syistä kriittisesti. Toimenpiteitä pidetään liian velvoittavina, ja niihin toivotaan lisää joustavuutta. Erityisesti korkeakoulut mutta osin myös opiskelijajärjestöt kokevat toimenpidesuosittelusten liikkuvuus- ja kansainvälistymisosioiden pakollisuuden sekä haku- ja valintamenettelyjen yhdenmukaistamisen liian ohjaavaksi. Erityisesti yliopistot eivät pidä tarpeellisena yhdenmukaistaa haku- ja valintamenettelyjä korkeakoulusektorien kesken. Molemmat korkeakoulusektorit korostavat kansainvälistä kilpailuasetelmaa ja kansainvälistä vertailtavuutta. Opiskelijajärjestöt korostavat mahdollisuuksien tasa-arvoa, saavutettavuutta sekä huomauttavat kansainvälistymisosioiden edellyttävän myös lisäresursointia. Kaksikielisten tutkinto-ohjelmien osalta korostetaan, että erityisen tärkeää kansainvälisten opiskelijoiden pitovoimassa on varmistaa riittävä kotimaisten kielten oppiminen. Usea kommentoija pitää muotoilua ”hallittu maahantulo” epäonnistuneena muotoiluna. Hyvinvointialueet korostavat työelämäyhteistyötä mm. riittävien harjoittelupaikkojen varmistamiseksi. Niin yliopistot, ammattikorkeakoulut kuin opiskelijajärjestöt korostavat, että monet kansainvälisten osaajien pitovoimaan liittyvät ratkaisut ovat horisontaalisia politiikkakysymyksiä, eivät yksin tai edes pääosin korkeakoulujen toimin ratkaistavissa. Pitovoimaa lisäävät toimenpidesuosittelut koetaan puuttuvan.

Kommentoijat suhtautuvat **vastuullista kansainvälisyyttä ja tutkimuksen turvallisuutta** koskeviin toimenpidesuosituksiin valtaosin myönteisesti ja tarpeellisina. Yhtenäisiä tutkimuksen turvallisuuden ohjeistuksia pidetään tervetulleina, mutta monissa kommentteissa toimenpide-ehdotuksen muotoilu koetaan täsmentymättömäksi. Osassa kommentteista esitetään myös yhteisen tilannekuvan ylläpitämistä. Opiskelijajärjestöt korostivat vastuullisuuden ulottamista koskemaan kansainvälistä opiskelijarekrytointia.

3.4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat

3.4.1. Tavoite

Korkeakoulujen rohkeaa uudistamista nykyisten vahvuuksien pohjalta sekä yhteistyön ja erikoistumisen kautta pidetään pääsääntöisesti kannatettavina linjauksina laadun ja tehokkuuden nostamiseksi. Useissa kommentteissa kuitenkin kaivataan visiolta täsmällisempää suuntaa siitä, millaista korkeakoulujärjestelmää tavoitellaan. Epäselvänä pidetään myös sitä, minkä vahvuuksien pohjalta kehittämistä tehdään. Korkeakoulujen erikoistuminen aiheuttaa osassa kommentoijissa huolta koulutuksen ja osaajien saatavuudesta, pienten oppiaineiden asemasta, tutkimusalojen karsimisesta sekä alueellisen elinvoiman ylläpidosta.

Visiotavoitteisiin kaivataan paneutumista mm. tekoälyn myötä tapahtuvaan osaamiseen murrokseen ja siihen, miten keitys muuttaa tutkimuksen tekemistä ja koulutuksen järjestämistä sekä miten näihin muutoksiin tulisi reagoida ja miten ne vaikuttavat korkeakoulujen työnjakoon ja erikoistumisen tarpeisiin.

Yliopistojen näkemyksissä korostuu kansainvälisyyden merkitys ja aktiivinen mukanaolo eurooppalaisen koulutus- ja tutkimusalueen kehittämisessä ja sitä toivottiin vahvistettavaksi visiossa. Osa yliopistoista toivoo, että kehittämislinjauksissa olisi eroteltu ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen profiloituminen.

Ammattikorkeakoulut ja Arene eivät pidä luonnoksen T&K-toiminnan tavoitteita onnistuneena ja korostavat, että myös ammattikorkeakoulujen TKI-toiminta luo uutta tietoa.. Osa ammattikorkeakouluista halusi turvata ammattikorkeakoulujen tehtävän alueellisen toimijana. Toisaalta esitetään myös näkemyksiä, jossa painotetaan huippuosaamisen edellyttämää fokusointia ja perusopintojen päällekkäisen tarjonnan karsimista digitaalisia ratkaisuja hyödyntäen sekä lainsäädännön avoimesta tarkastelusta konsernirakenteiden hyödyntämiseksi.

Opiskelijajärjestöjen useissa kommentteissa painotetaan duaalimallin säilyttämistä ja vahvistamista.

Elinkeinoelämän kommentteissa kaivataan rohkeampaa ja terävämpää tavoitetta. Yhteistyöllä tulisi saavuttaa sujuvampia käytäntöjä koulutuksessa, tutkimuksessa ja yritys yhteistyössä. Sivsta katsoo, että ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla pitää olla mahdollisuus tehdä entistä syvempää rajat ylittävää yhteistyötä omien päätöstensä ja tarpeidensa pohjalta.

Useissa **korkeakoulujen henkilöstöä edustavien järjestöjen** kommentteissa esitetään duaalimallin säilyttämistä koskevan kirjauksen lisäämistä vision tavoitteisiin. OAJ katsoo, että visiotyössä ei ole käyty avointa keskustelua korkeakoulurakenteesta ja käynnissä oleva kehitys voi vaarantaa yliopisto- ja amk-koulutuksen vahvuudet. Tieteentekijät pitää suurimpana esteenä yhteistyölle nykyisiä korkeakoulujen rahoitusmalleja, jotka korostavat korkeakoulujen keskinäistä kilpailua. Professoriliitto katsoo, että erikoistumisen sijaan tulisi korostaa kehittämistyötä ja uudistumiskykyä.

Tutkimuslaitosten kommentteissa tuodaan esille, että visio käsittelee uudistumista liian yksipuolisesti korkeakoulujen kehittämisenä. Tutkimuslaitokset tulisi mainita keskeisenä yhteistyötahona.

Ministeriöiden ja virastojen kommentteissa TEM katsoo, että korkeakoulutuksen ja tieteen yhteiskuntaa ja työelämää uudistava rooli näkyy heikosti vision tavoitteissa. Samoin yritys yhteistyötä ja yritysten tarpeiden huomioimista tulisi korostaa. LVM painottaa koko TKI-kentän ja eri TKI-toimijoiden yhteistyötä. Suomen Akatemia puolestaan painottaa monipuolisen ja korkealaatuisen tutkimuksen vahvistamista ja sitä, että tutkitun tietoa ja osaamista tarvitaan myös julkisella ja kolmannella sektorilla.

Vastauksissa nostettiin esille myös, että visiossa ei käsitellä kielikysymyksiä, yliopistokeskuksia, yhdenvertaisuutta ja digitaalista saavutettavuutta tai hyvinvointialueiden tai muiden koulutusasteiden kanssa tehtävää yhteistyötä.

3.4.2. Toimenpidesuosituksset

Korkeakoulujärjestelmän uudistamista pidetään useissa kommentteissa mittavana hankkeena, joka edellyttää avointa keskustelua ja johon tulee osallistaa laajasti korkeakoulut, henkilöstö, opiskelijat ja sidosryhmät. Myös julkisen sektorin rahoituksen rajallisuus ja muuttuva maailma edellyttävät korkeakoulujen uudistamista sekä korkeakouluverkon laajuuden ja rakenteen tarkastelua huomioiden väestörakenteen muutoksen vaikutukset. Myös vaikutusarviot ja analyysit nykyisistä vahvuuksista nostetaan esille. Puutteena pidetään sitä, että visiossa ei esitetä, miten päällekkäisyyksiä puretaan tai kuinka yhteistyötä lisätään, ohjataan ja rahoitetaan. Arene esittää, että OKM asettaisi kansallisella tasolla kaikelle yhteistyölle selvät tavoitteet. Unifin mukaan tavoitteissa tulisi päällekkäisten tehtävien purkamisen lisäksi olla päällekkäisten tehtävien välttäminen, jotta uusia päällekkäisyyksiä ei esimerkiksi sektoreiden välille rakennettaisi.

Korkeakoulukonserneista esitetään erilaisia näkemyksiä. Korkeakoulujen välisten konsernirakenteiden lisäksi tulisi huomioida myös strategisissa yhteistyörakenteissa tapahtuva kehitys sekä muut kehityskulut kuten tekoälyn mullistavat vaikutukset. Karvi ehdottaa, että se voisi toteuttaa arvioinnin korkeakoulukonsernien toiminnasta ja vaikutuksista osana korkeakoulujärjestelmän uudistamista. Muutama korkeakoulu katsoo, että konsernien toimintamahdollisuuksien sujuvoittaminen tulisi asettaa tavoitteeksi. Ammattikorkeakoulujen henkilöstöä ja opiskelijoita edustavista järjestöistä nostetaan esille myös tarve vahvistaa ammattikorkeakoulujen taloudellista ja hallinnollista autonomiaa sekä täsmentää omistajaohjausta. Ilmatieteen laitos esittää, että OKM:n käynnistämään korkeakoulujärjestelmän uudistamistyöhön sisällytetään tutkimuslaitosten roolia ja yhteistyötä koskeva osio, jotta korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välinen työnjako voidaan kehittää tavoitteellisesti.

Usea lausunnonantaja piti **koulutusvastuun sääntelyn uudistamista** koskevaa toimenpidesuosituksista liian epämääräisenä, koska se jättää avoimeksi, tavoitellaanko järjestelmältä joustavuutta vai tiukempaa ohjausta. Näkemykset toivotusta suunnasta jakaantuivat. Toimenpidesuosituksista voisi täsmentää selkeällä kriteeristöllä ja säännöllisellä koulutustarjonnan laatua ja vaikuttavuutta koskevalla arvioinnilla. SYL huomauttaa, että sääntelyn keventäminen johtaa tyypillisesti markkinaehtoiseen hakeutumiseen suosituille aloille, mikä päinvastoin purkaa erikoistumista ja lisää tarjonnan päällekkäisyyttä.

Korkeakoulukeksintöjä koskevan sääntelyn uudistamista koskevaa toimenpidesuosituksista kommentoivat muutamat lausunnonantajat. Yliopistoista Helsingin yliopisto pitää nykyistä lainsäädäntöä riittävänä ja kansainvälisiä malleja vastaavana, kun taas Oulun yliopisto katsoo, että sääntelyä pitäisi viedä työsuhtekeksintölain suuntaan. Korkeakoulujen henkilöstä

kokonaisvaltaisen laadun, vaikuttavuuden ja ennakoitavuuden merkitystä. Useissa kommentteissa kuitenkin todettiin, että tavoitteessa tulisi nykyistä selkeämmin tuoda esiin rahoitustason vahvistamisen tarve pelkän uudistamisen ohella. Epäselvänä pidettiin myös sitä, miten rahoituksen uudistamisella konkreettisesti tuetaan korkeakoulujen uudistumista ja erikoistumista ilman, että perusrahoituksen vakaus vaarantuu.

Yliopistojen kommentteissa painottuivat perusrahoituksen riittävyys, pitkäjänteisyys ja ylivaalikautinen ennakoitavuus. Useat yliopistot ja rehtorineuvosto UNIFI katsoivat, että koulutustason nosto ja T&K-intensiteetin lisääminen eivät ole mahdollisia ilman selkeää sitoutumista rahoituksen kasvuun. Yliopistot toivat myös esiin huolen siitä, että liiallinen painotus määrällisiin tuotoksiin tai lyhyen aikavälin vaikuttavuuteen voi heikentää perustutkimuksen edellytyksiä ja tieteen uudistumiskykyä. Osa yliopistoista peräänkuulutti laadullisia kannustimia sekä erillisiä ratkaisuja huippututkimuksen tukemiseksi.

Ammattikorkeakoulut ja **Arene** korostivat rahoitustavoitteessa erityisesti ammattikorkeakoulujen alueellista vaikuttavuutta sekä työelämälähtöisen TKI-toiminnan merkitystä. Useissa ammattikorkeakoulujen kommentteissa katsottiin, ettei yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmalleja tule lähentää, vaan molempien sektorien erityispiirteet tulisi tunnistaa selkeämmin tavoitteessa. Osa ammattikorkeakouluista painotti, että rahoitusjärjestelmän tulisi tukea pitkäjänteistä, systeemistä uudistumista ja turvata ammattikorkeakoulujen rooli alueellisen osaamisen ja TKI-toiminnan vahvistajana.

Tutkimuslaitosten kannanotoissa tuotiin esiin, että rahoitustavoite tarkastelee uudistumista pääosin korkeakoulujen näkökulmasta. Tutkimuslaitokset katsoivat, että niiden rooli osana kansallista TKI-järjestelmää ja tutkimusrahoituksen vaikuttavuutta tulisi tunnistaa selkeämmin. Tutkimuslaitosten mukaan rahoitustavoitteissa tulisi korostaa koko tutkimus- ja innovaatiokentän yhteistyötä sekä eri toimijoiden välistä työnjakoa.

Opiskelijajärjestöjen kommentteissa painotettiin erityisesti rahoitustavoitteen yhteyttä koulutuksen laatuun ja yhdenvertaisuuteen. Useissa opiskelijajärjestöjen lausunnoissa korostettiin, että rahoituksen uudistaminen ei saa johtaa maksuttoman koulutuksen periaatteen murenemiseen tai koulutuksen laadun heikentymiseen. Lisäksi tuotiin esiin tarve turvata duaalimallin asema rahoitusta koskevissa linjauksissa.

Työelämän järjestöjen ja elinkeinoelämää edustavien tahojen kommentteissa rahoitustavoitteelta toivottiin selkeämpää kytkentää kilpailukykyyn, innovaatio toimintaan ja yritys yhteistyöhön. Useissa lausunnoissa katsottiin, että rahoituksen uudistamisella tulisi entistä vahvemmin tukea korkeakoulujen ja yritysten välistä yhteistyötä sekä tutkimustulosten hyödyntämistä. Samalla kuitenkin todettiin, että yritys yhteistyön vahvistaminen edellyttää riittävää julkista perusrahoitusta.

Korkeakoulujen henkilöstöä edustavien järjestöjen kommentaissa korostuivat huoli rahoitusjärjestelmän kilpailullisista piirteistä sekä tarve turvata tutkimuksen ja opetuksen edellytykset. Useissa kommentteissa esitettiin, että rahoitustavoitteessa tulisi selkeämmin

tunnistaa tieteen vapaus, pitkäjänteinen kehittäminen ja henkilöstön työedellytykset. Osa järjestöistä katsoi, että nykyiset rahoitusmallit ohjaavat liikaa korkeakoulujen keskinäiseen kilpailuun yhteistyön sijaan.

Ministeriöiden ja virastojen kommentteissa rahoitustavoitteen nähtiin tukevan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen roolia yhteiskunnan uudistajana, mutta samalla peräänkuulutettiin selkeämpää kytkentää työelämän, julkisen sektorin ja TKI-järjestelmän kokonaisuuteen. Useissa kommentteissa painotettiin koko tutkimus- ja innovaatiokentän yhteistyötä sekä tiedon hyödyntämistä laajasti eri sektoreilla.

Muiden ryhmien kommentteissa nostettiin esiin yksittäisiä näkökulmia, kuten rahoituksen alueellinen kohdentuminen, tieteenalojen välinen tasapaino sekä pitkäaikaisten vaikutusten huomioiminen rahoitustavoitteessa. Lisäksi tuotiin esiin, että rahoitustavoitteessa tulisi selkeämmin huomioida kansainvälisen rahoituksen ja EU-rahoituksen merkitys osana kokonaisuutta.

3.6. Toimenpidesuosituksat

Toimenpidesuosituksia pidettiin pääosin oikeansuuntaisina ja vision tavoitteita tukevinä. Erityisesti rahoituksen laadun ja vaikuttavuuden painottamista sekä T&K-intensiteetin kasvua tukevia linjauksia pidettiin tarkoituksenmukaisina. Useissa kommentteissa kuitenkin todettiin, että toimenpidesuosituksat jäävät osin yleiselle tasolle, eikä niissä kaikilta osin avata riittävästi sitä, miten tavoitteet käytännössä saavutetaan. Erityisesti kaivattiin selkeämpiä kannanottoja resurssien riittävyyteen ja uusien toimenpiteiden suhteeseen nykyisiin rahoitus- ja ohjausjärjestelmiin.

Yliopistojen kommentteissa korostui näkemys siitä, että toimenpidesuosituksat tunnustavat oikein laadun ja vaikuttavuuden merkityksen, mutta niiden toteutus edellyttää vahvaa ja ennakoitavaa perusrahoitusta. Useat yliopistot katsoivat, että ilman rahoitustason vahvistamista toimenpiteet voivat jopa lisätä paineita koulutuksen ja tutkimuksen laadulle. Toimenpiteissä esitettyä ulkoisen laadunarvioinnin kehittämistä pidettiin lähtökohtaisesti kannatettavana, mutta yliopistot korostivat, että arviointien tulee olla läpinäkyviä, yhteismitallisia ja henkilöstöä kohtuullisesti kuormittavia. Yliopistojen lausunnoissa tuotiin myös esiin huoli siitä, että liiallinen painotus määrällisiin indikaattoreihin heikentäisi perustutkimuksen edellytyksiä.

Ammattikorkeakoulujen kommentteissa toimenpidesuosituksiin suhtauduttiin yleisesti myönteisesti, mutta korostettiin tarvetta tunnustaa ammattikorkeakoulujen erityinen rooli alueellisessa kehittämisessä ja työelämälähtöisessä TKI-toiminnassa. Useissa kommentteissa katsottiin, että toimenpidesuosituksissa ei tule edetä kohti yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitus- ja ohjausmallien yhtenäistämistä. Ammattikorkeakoulut painottivat, että niiden TKI-toiminnan vaikuttavuus syntyy pitkälti alueellisista tarpeista ja yhteistyöstä yritysten ja julkisten toimijoiden kanssa, ja tämän tulisi näkyä myös toimenpiteiden muotoilussa.

Tutkimuslaitosten kommenteissa toimenpidesuosituksia pidettiin liian korkeakoulukeskeisinä. Tutkimuslaitokset korostivat, että valtion T&K-lisärahoituksen vaikuttavuuden varmistaminen edellyttää koko tutkimus- ja innovaatiokentän huomioon ottamista. Useissa kommenteissa esitettiin, että tutkimuslaitokset tulisi tunnistaa nykyistä selkeämmin keskeisinä kumppaneina korkeakoulujen rinnalla, erityisesti soveltavan tutkimuksen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta.

Opiskelijajärjestöjen kommenteissa toimenpidesuosituksiin kiinnitettiin huomiota erityisesti koulutuksen laatuun ja yhdenvertaisuuteen. Useissa opiskelijajärjestöjen lausunnoissa korostettiin, että toimenpiteet eivät saa johtaa maksuttoman korkeakoulutuksen periaatteen heikentymiseen. Ulkoisen laadunarvioinnin kehittämistä pidettiin hyväksyttävänä, mikäli sen avulla parannetaan opetuksen laatua eikä lisätä hallinnollista kuormaa tai ohjata resursseja pois opiskelijoiden tukemisesta.

Työelämän järjestöjen ja elinkeinoelämää edustavien tahojen kommenteissa toimenpidesuosituksiin kaivattiin vahvempaa ja konkreettisempaa kytkentää kilpailukykyyn, yritysyhteistyöhön ja innovaatiotoimintaan. Useissa lausunnoissa katsottiin, että yksityisen rahoituksen lisäämistä koskeva selvitystoimenpide on perusteltu, mutta sen tavoitteet ja keinot tulisi määritellä täsmällisemmin. Toimenpiteiltä toivottiin selkeämpää ohjausta siihen, miten yrityksiä kannustetaan pitkäjänteiseen yhteistyöhön korkeakoulujen kanssa tutkimus- ja kehittämistoiminnassa.

Korkeakoulujen henkilöstöä edustavien järjestöjen kommenteissa toimenpidesuosituksiin suhtauduttiin kriittisemmin erityisesti siltä osin kuin ne voivat lisätä kilpailullisuutta korkeakoulujen välillä. Useissa lausunnoissa esitettiin huoli siitä, että laadunarvioinnin ja vaikuttavuuden korostaminen saattaa lisätä hallinnollista työtä ja ohjata toimintaa lyhyen aikavälin tuloksiin. Henkilöstöjärjestöt painottivat, että toimenpiteiden tulee tukea tutkimuksen ja opetuksen pitkäjänteistä kehittämistä sekä turvata henkilöstön työedellytykset.

Ministeriöiden ja virastojen kommenteissa toimenpidesuositusten katsottiin tukevan pääosin korkeakoulutuksen ja tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Useissa lausunnoissa kuitenkin todettiin, että toimenpiteiden tulisi nykyistä selvemmin huomioida eri TKI-toimijoiden välinen yhteistyö ja työnjako. Erityisesti nostettiin esiin tarve vahvistaa korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, yritysten ja julkisten toimijoiden yhteistyötä osana valtion T&K-lisärahoituksen vaikuttavuuden seuranta.

Muiden lausunnonantajien kommenteissa kiinnitettiin huomiota yksittäisiin toimenpiteisiin, kuten yksityisen rahoituksen selvitystyöhön ja laadunarvioinnin kehittämiseen. Useissa kommenteissa katsottiin, että toimenpiteiden vaikutuksia eri tieteenaloihin, alueisiin ja korkeakoulutyyppeihin tulisi arvioida huolellisesti ennen niiden toimeenpanoa. Lisäksi tuotiin esiin tarve huomioida pitkän aikavälin vaikutukset osana vaikuttavuuden seuranta.

4. Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosituksen kokonaisuus

4.1. Arvio vision kokonaisuudesta

Yliopistojen vastauksissa visiota pidettiin pääosin kannatettavana. Niissä nostettiin esille osan kirjausten ylätaoisuus ja osan yksityiskohtaisuus ja osin ristiriitaisuus ja osan kytkeytyminen yliopistojen autonomiaan. Esille nostettiin tarve eritellä kirjauksissa yliopistot ja ammattikorkeakoulut sekä tilan jättäminen profiloitumiselle ja innovatiiviselle toiminnalle sekä toimien priorisoinnille. Rahoituksen pitkäjänteisyyden ja perusrahoituksen vahvistamisen tarve nostettiin kommentteissa esille ja rahoituksen monipuolistamista toivottiin selkeytettävän. Tutkimuksen laatua ja kansainvälisyyttä korostettiin ja koko tutkimuskentän toimijoiden huomioimista nostettiin esille.

Muina kommentteina esille nousi kaksikielisuuden huomioiminen, kansallisessa laadunvalvonnassa kansainvälisten laadunvarmistusprosessien huomioiminen ja turhien päällekkäisyyksien välttäminen, lähiopetuksen rooli, koko koulutusjärjestelmätarkastelu ja jatkuvan oppimisen vahvistaminen.

Ammattikorkeakoulut pitivät visiota pääosin oikeansuuntaisena. Toimenpiteisiin toivottiin kirjattavan selkeästi se, kuka vastaa niiden toteuttamisesta. Osan toimenpiteistä nähtiin menevän liikaa autonomian piiriin kuuluvien asioiden pariin ja toimeenpanon tavan kuuluvan korkeakouluille. Rakenteellisten ratkaisujen nähtiin painottuvan ja erikoistumisen sekä keskittymisen korostuvan. Kaivattiin verkostomaisten ratkaisujen huomioimista sekä vaikuttavuuden, hyvinvoinnin, oppimisen ja alueen huomioimista. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erottamista osassa kirjauksia toivottiin tarkasteltavan ja erilaisen roolin huomioimista. Konkretiaa kaivattiin ja täsmentämistä tavoitevuoteen lyhyen tähtäimen sijaan sekä sen täsmentämistä, koskeeko asia korkeakouluja vai koko TKI-kenttää. Tekoälyn tuoman muutoksen vahvempaa huomioimista peräänkuulutettiin.

Tutkimuslaitosten ja Tulanet:n kommentteissa todettiin, että visiossa tulisi ottaa huomioon laajemmin koko TKI-järjestelmä ei ainoastaan korkeakoulut, koska kansallisten tavoitteiden toteutuminen edellyttää koko TKI-kentän panosta ja huomioimista sekä yhteistyötä.

Ministeriöiden ja virastojen kommentteissa visiota pidettiin tarpeellisena ja kannatettavana. Muutoin kommentit jäivät hieman yksittäisiksi. Kytköstä koko TKI-järjestelmään pidettiin epäselvänä, korostettiin elinkeinoelämä-, poikkihallinnollista- ja alueyhteistyötä ja toivottiin selkeytettävän suhdetta muihin strategioihin. Ulkoisen riippumattoman arvioinnin roolia korostettiin ilman kytköstä rahoitusmalliin. Esille nousivat opiskelijahyvinvointi, autonomian korostaminen, koulutuksen saavutettavuus, kansainvälinen veto- ja pitovoima, kestävä kasvu, alakohtaiset erityispiirteet kuten sosiaali- ja terveydenhoito sekä tilasoinnin kehittäminen.

Opiskelijajärjestöt nostivat esille erityisesti julkisen rahoituksen ja perusrahoituksen kriittisen tärkeyden ja varmistamisen ja kasvattamisen tarpeen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä pitämisen kiinni opiskelijalle maksuttomasta koulutuksesta. Myös parlamentaarinen ja

ylivaalikautinen rahoitussuunnitelman tarve nousi esille samoin kuin yksityisen rahan lisäyskirjauksen epätarkkuus ja negatiivisuus, jos se tarkoittaa opiskelijamaksuja. Useissa kommentteissa nousi esille opiskelijoiden toimeentulon, tulevaisuudenuskon, hyvinvoinnin, asumisen ja tukipalvelujen merkitys ja se, että niiden pitää kehittyä kasvavan opiskelijamäärän tahdissa.

Muita yksittäisempiä nostoja tuli esille vision 2030 toteutumisen arviointitarve, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen roolin selkeämpi erottelu, joustavien koulutuspolkujen tarve kuten myös alan vaihtamisen ja uudelleen kouluttautumisen kysymykset, toimien konkretian lisäämisen sekä samantasoistamisen ja osassa selkeyden lisäämisen tarve sekä autonomian kunnioittamisen tarve. Osan toimista katsottiin olevan myös ylivarovaisia ja tämän hetken taloustilanteesta johtuvaan varovaisuuteen kytkettyjä. Käännöstä toivottiin tarkasteltavan vielä lopulliseen versioon.

Elinkeinoelämän järjestöjen kommentteissa visio koettiin tarpeellisena. Yritysyhteistyön merkitystä ja lisäkorostamista esitettiin ja kaivattiin laajempaa sidosryhmäyhteistyötarkastelua erityisesti TKI-toiminnassa yritykset ja tutkimuslaitokset mukaan lukien. Vision katsottiin keskittyvän nyt liikaa korkeakoulusektorin sisälle ja rohkeutta sekä konkretiaa osassa toimia kaivattiin. Yksittäisemmät kommentit olivat monensuuntaisia: alueellista saatavuutta ja saavutettavuutta kannatettiin samoin kuin toiseen suuntaan korkeakoulujen määrän kriittistä tarkastelua ja lukuvuosimaksuja sekä yksittäisiä aloja nostettiin esille. Määrällisen tavoitteen nostoa entisestään sekä kannatettiin että vastustettiin, jokin kommentit olivat yksittäisiä. Esille nousivat väestökehitys, osaajapula, yrittäjämäisten taitojen vahvistaminen, tekoälyn korostaminen, kaupallistaminen kasvunäkökulma sekä työperäinen maahanmuutto nousivat esille.

Myös **työntekijäjärjestöjen ja henkilöstöjärjestöt** pitivät visiota yleisesti hyvänä ja kannatettavana. Kommentteissa korostui erityisesti se, että osaa toimenpiteitä katsottiin vaivaavan konkretian puute ja esittäminen hyvin yleisellä tasolla sekä tulkinnanvaraisuus samalla, kun osassa kommentteja huomioitiin osassa toimia olevan hyvin yksityiskohtaisia toimia mukana. Aikatähtäimen kuvattiin osassa toimia olevan epäselvä ja kohdistuvan lyhyemmälle aikavälille kuin visiossa tulisi kohdistuen nyt liikaa lyhyeen talousnäkökulmaan. Mittareita ja seuranta peräänkuulutettiin.

Yksittäisempiä kommentteja esitettiin koko koulutusjärjestelmän tarkastelun tarpeesta, ylivaalikautisesta sekä parlamentaarista tarkastelusta ja sopimisesta, resurssien riittävydestä, perusrahoituksen vahvistamisen tarpeesta ja rahoitusmallin liiallisesta ohjaavuudesta, sivistyksen ja demokratian vahvemmassa huomioimisesta mukaan lukien se, että osalla aloista tämä keskiössä innovaatiotoiminnan sijaan, alueellisuudesta sekä digitaalisuuden ja tekoälyn seko opiskelijoiden hyvinvoinnin sekä syrjäytymisen ehkäisyn huomioimisesta. Koulutuslakohtaista tarkastelua kuten myös ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erillistä tarkastelua ja laatu- ja kasvunäkökulmaa kaivattiin. Esiin nostettiin myös omistajarakenteiden osalta se, että kehityksestä olisi pitänyt keskustella laajemmin.

Yrityssektorin yksittäisestä kommentista asiakohtaan nousi esille tekoälyn näkökulman vahvistamisen tarve visiossa.

Hyvinvointialueet ja maakuntaliitot totesivat pääsääntöisesti kokonaisuuden olevan oikeansuuntainen, mutta kaipaavan tarkennuksia erityisesti alueellisen näkökulman ja alueiden erilaisuuden ja erikoistumisen sekä koulutuksen alueellisen ja alakohtaisen saatavuuden vahvemman huomioimisen osalta. Kommentteissa nostettiin esille, että toimet ovat eritasoisia ja osa niistä kaipaasi konkretiaa sekä rohkeutta sekä suurimpien kokonaisuuksien korostamista. Konkretiaa toivottiin erityisesti rahoituskirjauksiin. Yhteistyön merkitystä muiden tahojen kanssa nostettiin myös esille samoin kuin nuorten hyvinvointi ja erityisen tuen tarpeen näkökulman vahvistaminen.

Muut kommentoijat nostivat esille monia pääosin yksittäisiä aiheita. Vahvimmin esille nousi tarve koko koulutusjärjestelmän käsittelyyn vain korkeakoulutuksen sijaan, ilmastokysymysten syvällisemmän käsittelyn tarve ja korkeakoulujen rooli niiden ratkaisemisessa sekä opiskelijoiden hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden sekä saavutettavuuden paremman huomioimisen tarve. Muut nostot kohdistuivat siihen, että yliopistot ja ammattikorkeakoulut pitäisi useammin käsitellä erikseen eikä korkeakouluina, tukitoimintojen kuten kirjastojen tunnistamiseen strategisena resurssina, kansalliskielinäkökulman vahvistamiseen ja AMK-kehittämistyön huomioimiseen, yhteistyön vahvistamiseen sekä avoimen tieteen ja tutkitun tiedon vapaan välittämisen varmistamiseen huomioiden myös tutkimusartikkeleiden rinnakkaistallennus.

4.2. Luonnoksen olennaiset puutteet ja tarvittavat priorisoinnit

Hyvin laajasti kommentoijien toiveena oli toimien (pois)priorisointi, aikataulututtaminen ja konkretisointi. Useissa ammattikorkeakoulujen kommentissa todetaan, että toimenpidekokonaisuus ei tunnista koulutuksen eikä TKI-toiminnan osalta ammattikorkeakoulujen keskeistä roolia eikä potentiaalia. Toisaalta laajasti toivotaan koko yhteiskuntaamme - tai toisaalta erityisesti kasvukeskuksia - palvelevia kirjauksia, joissa määritellään tärkeimmät tavoitteet koulutustason nostolle sekä ratkaisut kriittisimmille kansallisille TKI-järjestelmän heikkouksille.

Kommentoijat katsovat, että perusrahoituksen vakaus ja tärkeys sekä sen vahvistaminen keskeisenä korkeakoulupoliittisena toimena on keskeinen ja se on käsitelty puutteellisesti tai käsittely on ohitettu kokonaan. Perusrahoituksen lisäämistarve 60 % (70 %) koulutustasotavoitteen saavuttamiseksi näyttäytyy myös usealle kommentoijalle prioriteettina.

Visiosta puuttuu selkeä ja johdonmukainen linjaus korkeakoulujärjestelmän rakenteesta ja eri sektorien tehtävistä: Vision tasolla ei muodostu selkeää kuvaa siitä, millainen tulevaisuuden korkeakoulutusjärjestelmä kokonaisuutena tai miten korkeakoulusektorien roolit asemoituvat jatkossa. Konsernirakenteiden ohella toivotaan tarkasteltavan korkeakoulujen vapaaehtoista

strategista yhteistyötä. Lisäksi nousi yksittäinen toteamus, että visiotyö on käynnistänyt harmillista liikehdintää korkeakouluissa, jonka olisi ollut tarkoituksenmukaisempaa käynnistyä hallitusti vasta uudistuskokonaisuuden osana.

Yhteistyötahot on unohdettu! Korkeakoulujen yhteistyön merkitys muiden TKI-toimijoiden, erityisesti tutkimuslaitosten kanssa, kasvukeskusten, yritysten kuntien ja paikallisyhteisöjen, vapaan sivistystyön oppilaitosten, yliopistosairaaloiden ja hyvinvointialueiden kanssa yliopistokeskusten kanssa tulisi tuoda vahvemmin esiin, samoin kumppanuudessa on roolinsa tieteellisillä seuroilla, tiedekeskuksilla, tiedeinstituuteilla ja muistiorganisaatioilla. Tulisi myös tunnistaa aloja, joilla on strateginen merkitys niin kumppaneina kuin kansallisesti, esim. maa- ja metsätalous tulee tunnistaa omana strategisena painopistealueenaan.

Korkean osaamisen käsittely, toisaalta koulutuksen työelämärelevanssi, tekoälymurroksen muutosvoima ja uudet osaamiset ja ammatit, toisaalta eettiset pelisäännöt, eivät liioin yhteiskunnallinen vaikuttavuus, työelämän ja palvelujärjestelmien uudistuminen saa kommentoijien mielestä riittävästi selkeyttä visiossa/toimenpiteissä.

- Laadukkaan korkeakoulutuksen pohja luodaan peruskoulussa ja toisella asteella: vahva perusosaaminen, ja erityisesti luma-osaaminen on kriittinen taito, jota tulee vahvistaa koko koulutuspolulla, sillä se on keskeinen osa jatko-opinnoissa ja työelämässä pärjäämistä. (Kemianteollisuus, Tampereen kaupunki, Pirkanmaan Liitto ja Tampereen kauppakamari, Nuorisola ry., Metsäteollisuus ry.)
- Perututkimuksen merkitys ja yliopistojen keskeinen rooli osaamisen ja resilienssin rakentamisessa, jotta voidaan ennakoita ja hallita laaja-alaisia muutoksia (esim. tekoäly, kestävyys ym.) (Åbo Akademi, TUNI rehtori, JAMK, Teknologiateollisuus, Unifi, Pohjois-Savon hyvinvointialue,
- Tutkintokoulutuksen tarvelähtöisyyden vahvistaminen ja työelämäyhteyksien rakentaminen (elinvoimakeskukset, TEM, MTK,
- Tekoälyn käsittely rakenteellisena muutosvoimana puuttuu: Otettava vahvempaa kantaa tiedon ja tietokäsityksen mahdolliseen disruption tekoälyaikakaudella, luonnoksessa tekoäly näyttäyty vain tehokkuutta vahvistavana apurina
- visiosta sekä sen toimenpidesuosituksista puuttuvat maininnat tutkimusetiikasta ja hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ja avoimesta tieteestä (mm. TENK)

Visiossa ei joko käsitellä kommentoijien mielestä lainkaan tai käsiteellään puutteellisesti jatkuvaa oppimista. Kommenteissa todetaan muun muassa, että murrosteknologioiden myötä sekä yhteiskunnallisten muutosten ja murrosten keskellä työssä olevien tulisi olla mahdollista päivittää osaamistaan saavutettavasti ja sujuvasti sekä alan vaihtamiseen ja osaamisen päivittämiseen olisi olemassa joustavaa, monimuotoista tarjontaa korkeakouluissa ja kouluttautumisen rahoittaminen ratkaistaisiin reilulla tavalla.

Tavoitteet ja toimet korkeakoulutuksen saavutettavuuteen ja tasa-arvoon sekä moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseen sisältyvät visioluonnokseen epäsuorasti, osa katsoo,

että ne puuttuvat. Esimerkiksi antirasismi ja rakenteellinen moninaisuustyö jäävät yleiselle tasolle ja kaipaavat ja ammatillisen koulutuksen rooli korkeakoulutettujen väylänä ansaitsi tarkempaa käsittelyä.

Kestävän hyvinvoinnin näkökulma jää visiossa vielä vaille huomiota. Erityisesti tutkimusperustainen ilmasto- ja luontopolitiikka sekä ekologinen kestävyys, toiminta planeetan rajoissa eivät näy omana vahvana kokonaisuutenaan, vaikka ne ovat keskeisiä hyvinvoinnin edellytyksiä. Pitäisi sitoutua Unifin kestävyysteeseihin ja Arenen -ohjelmaan.

Ohjauksen roolin ymmärtäminen tavoitteiden mahdollistaja, ilman laadukasta, saavutettavaa ja yhdenvertaista ohjausta visiossa asetettu koulutustason nosto ja opiskelijoiden kiinnittyminen korkeakoulutukseen eivät toteudu. Visiosta puuttuu kokonaan elinikäisen ohjauksen (lifelong guidance) järjestelmän näkökulma.

Hyvinvointi (opiskelijoiden ja koko korkeakoulu yhteisön), mm. mielenterveyden edistäminen ja ennaltaehkäisevien hyvinvointipalvelujen kehittäminen jäävät visiossa vaille huomiota, vaikka tutkimustiedolla tulisi olla laajempi rooli hyvinvointipalvelujen ja yhteiskuntapolitiikan kehittämisessä. Huomioitava henkilöstö ja hyvinvoivat korkeakoulu yhteisöt sekä tavoitteissa ja toimenpidesuosituksissa toimet, jotka vahvistavat tutkijan- ja akateemisten urien vetovoimaa.

Tieteen/tutkimuksen tavoitteiden kunnianhimottomuus: Visiosta puuttuu edelleen tavoite kansallisen tutkimuksen tason nostamisesta, kansainvälinen edelläkävijyys ja tasalaatuisuuden varmistamisen lisäksi erityisesti huippututkimuksen ja siitä ammentavan koulutuksen tukeminen sekä korkeakoulujen rooli yrittäjyyden, innovaatioiden ja liiketoiminnan kiihdyttäjänä.

Suomen rooli osana globaalia tiedeyhteisöä näyttäytyy visiossa liian kapeana ja erityisesti globaalin kilpailun näkökulmasta. Suomi on vahva erityisesti yhteistyön ansiosta. Tulisi mainita kriteerinä, että yhteistyötahojen tulisi olla maista, joissa kunnioitetaan ja vaalitaan tein demokratiaa, ihmisoikeuksia sekä sääntöpohjaista maailmanjärjestystä.

Korkeakoulujen perusrahoitukseen liittyen kommentoijat pitivät puutteellisena perusrahoituksen jaossa käytettävän rahoitusmallin käsittelyä tai kritisoivat sen puuttumista. Kommentoija esittävät muun muassa, että:

- Laatu ja vaikuttavuus mittareiksi ja kannusteiksi rahoitusmalliin nykyistä vahvemmin. Tätä kannattaa täsmentää siten, että työllistyminen (valmistumisen jälkeen) ja yritysyhteistyö näkyvät kannusteissa selkeämmin (Kemianteollisuus ry., Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus, TEM)
- rahoitusmalli laadittava kielellisestä näkökulmasta siten, että molemmat kansalliskielet otetaan huomioon niiden omista lähtökohdista (HY/Soscom, Arcada, yksityishenkilö)
- Indikaattoriperusteinen rahoitusmalli on toimiva (TUNI rehtori)

Korkeakouluvisio voisi hyötyä peruskouluvision tavasta tuoda esiin toiminnan merkityksiä, mikä tekisi tavoitteista innostavampia ja inhimillisesti kestävämpiä

Kommenteissa katsotaan, että kansainvälisten osaajien merkitys on yhteiskunnassa ja vision tavoitteissakin ohuesti tunnistettu, mutta teema ei näy riittävästi vision toimenpidetasolla, esim. suomen kielen oppiminen tutkinto-opiskelun aikana.

Laaja-alaisia, hallinnonala- tai toimijarajat ylittäviä täydennystoiveita:

- Tärkeää olisi, että kansalliset TKI-politiikan ja –toiminnan strategiset valinnat sekä eri koulutusasteille laaditut visiot olisivat linjassa keskenään ja tukisivat toisiaan. (Oulun yliopisto, Österbottens förbund - Pohjanmaan liitto, Tekniikan akateemiset TEK)
- Opiskelijoiden toimeentulo: Visiossa tulisi ottaa huomioon myös opiskelijoiden opiskelumahdollisuuksiin vaikuttavien opintososiaalisten etuuksien asema ja kehittyminen sekä mm. työssäkäynti opintojen ohessa (HY ylioppilaskunta, Vaasan yliopiston ylioppilaskunta, Nyyti ry, Aalto-yliopiston oppilaskunta, Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijakunta Laureamko, Nuorisola ry)
- Kohtuuhintainen asuminen yhdenvertaisuustekona (HY kestävän hyvinvoinnin yksikkö, Nyyti ry, Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijakunta Laureamko)
- VST: visioon tulee lisätä selkeä kirjaus yhteistyöstä sekä käynnistää valtakunnallinen kehittämisohjelma, jossa hyödynnetään vapaan sivistystyön oppilaitosten osaamista korkeakoulutustason nostamisessa (Suomen kansanopistoyhdistys. Helsingin Evankelisen Opiston Säätiö,
- Visiossa olisi perusteltua tunnistaa nykyistä selvemmin myös tavoitteellista kilpa- ja huippu-urheilua harjoittavat opiskelijat (urheilu-uran edellyttämät joustavat opintopolut) sekä sekä urheiluun liittyvä tutkimusympäristö (Olympiakomitea, Opiskelijoiden liikuntaliitto OLL).
- Suomenruotsalaisuus resurssina ja vahvuutena, esimerkiksi suhteessa Pohjoismaihin ja koko suomalaiseen yhteiskuntaan ei näy visiossa ja sen toimenpiteissä (HY/Soscom)
- Tavoitekuvauksiin että toimenpidekokonaisuuksiin maininta koulutus- ja osaamistarpeista molemmilla kansalliskielillä ja niiden omista erityisistä konteksteista käsin (Arcada,
- Aluevaikuttavuus vahvemmin esiin (Satakuntaliitto, TEM, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Österbottens förbund - Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto Seinäjoen ammattikorkeakoulu), samoin alueellinen saavutettavuus (Oikeustieteen opiskelijoiden liitto, Seinäjoen amk) ja huoltovarmuus (Pirkanmaan hyva., Etelä-Karjalan hyvinvointialue) Koko maan kattava korkeakoulu- ja tutkimusjärjestelmä tukee koulutuksellista yhdenvertaisuutta, osaamisen uudistumista ja alueiden elinvoimaa (Etelä-Savon maakuntaliitto).
- Korkeakouluja koskevan lainsäädännön ja ohjauksen menettelyjen tulisi tunnistaa korkeakoulukonsernit ja tukea niiden toimintaa ja menestymisen edellytyksiä. (TUNI rehtori)

- Kv-osaajat: Korkeakoulutuksen ja osaamis pohjan vahvistaminen ei tapahdu ilman tavoitteellista kansainvälisten osaajien houkuttelua, sujuvia maahanmuuttoprosesseja ja toimivia polkuja opiskelusta työelämään (mm. Teknologiateollisuus, Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta,
- Vision kyselykierrosten tuloksia ja kannatettuja havaintoja ei ole huomioitu –niitä tulee nykyistä paremmin huomioida visiotyössä, jotta prosessi on aidosti yhteisöllinen. (OAJ)
- T&K-henkilöstömäärän ja osaamistason nostoon visiossa ei ole konkreettisia toimenpide-ehdotuksia, vaikka se on todettu pullonkaulaksi liitteessä (VNK)

Toive kansalliskielten käsittelystä:

Tekstikirjauseitys: Korkeakoulut työskentelevät suomen ja ruotsin säilyttämiseksi koulutuksen ja tutkimuksen yhteiskuntaa kannattelevina kielinä. Terminologia molemmilla kotimaisilla kielillä vahvistaa koulutuksen ja tutkimuksen saavutettavuutta sekä yhteiskunnallista hyötyä. Samalla englanti on kansainvälinen tieteen kieleemme ja tärkeä opetuksen kieli tilanteessa, jossa kansainvälistä taustaa omaavien opiskelijoiden rekrytointi ja heidän onnistunut integroitumisensa suomalaiseen työelämään ja yhteiskuntaan ovat korkeakoulusektorin keskeisiä tehtäviä. (Hanken, Åbo Akatemi)

Teknisiä muokausehdotuksia ja täydentäviä näkökulmia tekstiin:

- Tekstiin kautta linjan taide tieteen rinnalle vision sanoituksessa. (Taideyliopiston ylioppilaskunta,
- Mitä visiossa tarkoitetaan nuorella – onko nuori nuorisolain mukaisesti alle 29-vuotias? (Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta)
- Sivistyksellisiä oikeuksia ei mainita visiossa. Visio on keskeinen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaa ohjaava asiakirja, joten siinä olisi perusteltua huomioida sen sisältöihin liittyvät perustuslailliset ja kansainvälisiin sopimuksiin liittyvät velvoitteet ja tuoda siten ilmi, mihin sen tavoitteilla pyritään. (Nuorisola ry.)
- Karvi korostaa, että korkeakoulutuksen ulkoinen arviointi tulee nähdä erillisenä ministeriön rahoitusohjauksesta, sillä sen tulee perustua riippumattomuuteen ESG:n standardien mukaisesti.
- ”Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa” kirjatut neljä koulutusta koskevaa toimenpidettä tulisi siirtää tavoitteen ”Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille” toimenpiteisiin. Kyseiset toimenpiteet liittyvät nimenomaan koulutuksen kansainvälistymiseen, ja kansainvälisyys tulisi näkyä vahvemmin ko. osiossa. (LUT-LAB)
- Kaikkiaan tavoitteen ”Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille” toimenpiteet ovat varsin yksityiskohtaisia. Laajan toimenpidelistan sijaan olisi syytä pyrkiä isompiin kokonaisuuksiin. (LUT-LAB)
- Visiopaperissa olisi myös hyvä kuvata miten toimenpiteiden toteutumista seurataan ja vaikutuksia arvioidaan (LVM sekä toimenpiteiden aikataulutusta ja välitavoitteita (SYL,

Karvi) ja esitettyjen toimenpiteiden kokonaisvaikutuksia TKI-toimintaan, opetukseen, opiskelijoihin kuin korkeakoulujen henkilöstöön. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia) Samoin se, mikä on se ohjaava periaate, jonka pohjalta eri tavoitteita priorisoidaan ja sovitetaan yhteen. Visiossa korostuvat samanaikaisesti yhdenvertaisuus, saavutettavuus, kansainvälinen kilpailukyky ja taloudellinen vaikuttavuus, mutta niiden keskinäinen tasapaino jää avoimeksi. (Yksityishenkilö Shiue I.)

- Visiossa on lisäksi joukko korkeakoulujen vastuulle asetettuja toimenpiteitä, jotka joko ovat itsestäänselvyyksiä tai jo tekeillä/tehtyjä (esimerkiksi opetustyön arvostaminen ja tekoälyn käytön periaatteet) tai ne lisäävät turhaa kansallista säätelyä/ohjausta (koulutusohjelmien sisällöt, keksintölaki (HY), yhtenäiset tutkimusyhteistyökäytännöt (Arene)). Jotta vision tärkeimmät asiat ja suuret toimet erottuvat, tulisi näitä operatiivisia/turhia toimenpiteitä karsia. (DIAK)
- Lisättävä läpileikkaavaksi periaatteeksi, että laadun varmistus ja parantaminen on yhtä tärkeää kuin määrällisten tavoitteiden saavuttaminen. Tämä voisi tarkoittaa vaikkapa sitä, että korkeakouluille asetetaan myös laadullisia tavoitteita (esim. opiskelijoiden oppimistulosten paraneminen, valmistuneiden osaamisen arviointi, työelämäpalautteen paraneminen) ja että näitä seurataan yhtä systemaattisesti kuin määriä. (Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus, Karvi)
- Vision ja toimenpiteiden osalta tekstiä täytyy tarkentaa: Osassa visiota ja toimenpiteitä puhutaan esimerkiksi uudistamisesta, mutta ei kuitenkaan mainita tai avata tarkemmin, mihin suuntaan uudistetaan tai kehitetään. Esimerkkinä: korkeakoulukeksintölain uudistaminen, jatkuvan rahoituksen uudistaminen, korkeakoulujen valtionrahoituksen uudistaminen, korkeakoulujärjestelmä uudistuu rohkeasti. Lisäksi on tarvetta täsmentää mitä joustavalla tutkintojärjestelmällä tarkoitetaan. (OAJ)
- Väestökehitys nähdään visiossa pääasiassa ikäluokkien pienenemisenä, mutta väestön toimintakykyyn, työvoiman rakenteeseen ja alueelliseen eriytymiseen liittyviä tekijöitä ei käsitellä riittävästi. (Pohjois-Savon liitto)

5. Kommentit vision tilannekuvasta

Yliopistot kokivat tilannekuvan pääosin kattavana ja keskeiset haasteet tunnistavana ja kommentit olivat pääosin yksittäisiä. Esille nousi laadullisuuden vahvistaminen, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen työnjako, kansainvälisyudessa tarve tehdä yhteistyötä myös ei-samanmielisten maiden kanssa, säännöllinen tilannekuvan päivittäminen, arktisuus ja rahoittamisen haasteiden analysointi.

Ammattikorkeakoulut katsovat tilannekuvan olevan oikeansuuntainen ja realistinen. Puutteita nähdään olevan alueellisen kehityksen huomioimisessa ja korkeakoulujen roolista näissä ja alueellisessa saavutettavuudessa. Esille nousee myös korkeakouluopiskelijoiden

profiilin muutos, opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimisen tasoon ja haasteisiin sekä ohjaukseen ja tukeen liittyvät kysymykset. Lisäksi nostettiin esille yksittäisiä kommentteja konsernirakenteen vaikutukset amk-kenttään ja diversiteetin tarpeeseen, demografian vaikutuksiin, kansainvälistymiseen, tilannekuvan painottumiseen rakenteisiin ja kansainväliseen näkökulmaan. Osan kirjauksista katsottiin olevan toimenpiteitä.

Tutkimuslaitosten osalta nostettiin esille erityisesti se, että yhteistyö ja vision tarkastelu näyttäytyy sektorin sisäisenä eikä tutkimuslaitosten roolia ja tutkimuskentän muutoksia riittävästi huomioida. Huomio nousi myös esille siihen, että tilannekuvassa keskitytään ulkoisiin muutoksiin tieteen tekemisen muutokset kuten tekoäly jää vähälle huomiolle.

Ministeriöt ja virastot näkivät tilannekuvan pääosin kattavana ja ajantasaisena. Yksittäisiä havaintoja nousi opiskelijoiden hyvinvoinnista, työllisyys- sekä työttömyystilanteen huomioimisesta, urien epävarmuudesta, konsernien määrän kasvun vaikutusten analysoimisen tarpeesta, geopolittisen tilanteen, kestävyysmurroksen, yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden kattavammasta analysoinnista. Lisäksi esille nousi rahoituksen ja ohjauksen kysymykset, koulutuksen laatu, työ- ja elinkeinoelämän tarpeiden vahvempi huomioiminen sekä työnantajien ja alueiden osallistaminen sekä erityisesti sosiaali- ja terveysalaan kohdistuvan alakohtaisen tarkastelun tekemistä.

Opiskelijajärjestöt totesivat esitetyn tilannekuvan olevan pääosin kohdillaan, mutta nostivat esille myös puutteita. Esille nousivat erityisesti taloudellisten lisäpanostusten välttämättömyys myös suhteessa verrokkimaihin, mutta myös opiskelijoiden ja osin henkilöstön hyvinvoinnin tilanne ja vahvistaminen ja panostaminen, opiskelukyky ja psyykkisen kuormittuneisuuden kasvu, tulevaisuususkon lasku, terveydenhuolto, ohjausresurssit, opiskelijoiden toimeentulo sekä kasvava velkaantuminen ja mahdollisuudet kokopäiväiseen opiskeluun.

Esille nousivat myös moninaiset taustat, aliedustetut ryhmät aina ammatillista väylää tulevista sukupuolieroihin, kriittisen ajattelun taitojen puutteet, jatkuva oppiminen, duaalimalli ja autonomia, koulutuksen laatu, riittävä julkinen resursointi, akateemisen vapauden vahvistaminen, kansainvälisen demokratiakehityksen vaikutusten arviointi suhteessa korkeakoulutukseen, korkeakoulukonsernien arviointi, duaalimalli ja autonomia sekä tarve keskittyä pitkän tähtäimen visioon 2040 lyhyen tähtäimen reunaehtojen sijaan.

Elinkeinoelämän järjestöjen kommentteissa todettiin tilannekuvassa tunnistetun olennaisia asioita, joskin esitettiin monia yksittäisiä ehdotuksia vahvemmalta käsittelylle. Esille nousivat tekoäly, datatalous, digitaalisen suvereniteetin tarve, aluerakenne ja pitkät etäisyydet, huoltovarmuus, luonnonvarat, bionalous, metsät, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, luonnon moninaisuus, energiasiirtymä, pk-yritykset ja kasvuhakuiset yritykset sekä restartupit, demografian vaikutukset koulutusvastuisiin ja korkeakouluverkkoon, laadun ja kapasiteetin huomiointi, yritysten rooli, maahanmuutto, inhimillisen pääoman rooli talouskasvulle, jatkuvan oppimisen vahvistaminen ja uuden aikuiskoulutustukimallin luominen sekä kansainväliset opiskelijat.

Työntekijäjärjestöistä ja henkilöstönäkökulmasta todettiin toimenpidekuvauksen olevan toimiva ja kiinteä osa visiokokonaisuutta. Nostoja tuli esille teknologian kehityksen ja ilmastonmuutoksen käsittelyn vahvistamiseen, tutkimuksen ja koulutuksen laatuun, ns. sivistysalojen huomioimiseen, ja sivistyksen vahvempaan käsittelyyn, akateemisen vapauden huolestuttavien kehityskulkujen huomioimiseen ja tutkijoiden häirintään liittyvät kysymykset, opiskelijoiden opiskelukyvyn, hyvinvoinnin, toimeentulon sekä muiden opintojen sujuvan etenemisen edellytysten ja nuorten tulevaisuususkon huomioimista esitettyä selkeämmin. Esille nousi myös parlamentaarisen suunnitelman tarve, alakohtaisen käsittelyn tarve, konsernihankkeiden vaikutusten arviointi, tarkastelu aidosti vuoteen 2040 suhteessa nykytilanteeseen sekä tieteen vapaus suhteessa rahoittajiin.

Yrityssektorilta tuli vain yksittäinen kommentti koskien tilannekuvassa todettua teknologian kehityksen mullistavaa vaikutusta, jonka käsittely muutoin visiossa jää vajaaksi sen osalta, miten tämä vaikuttaa korkeakoulutukseen ja tutkimukseen.

Hyvinvointialueet ja maakuntaliitot kokivat tilannekuvan realistisena, mutta nostivat esille erityisesti alueellisen tarkastelun ja alueellisten erojen tarkemman tarkastelun tarpeen tilannekuvassa. Useat lausunnonantajat nostivat esille sosiaali- ja terveysalan erillistarkastelun ja roolin ja yhteistyön tarpeen. Lisäksi yksittäisemmin esille nousivat koko osaja- ja koulutusketjun kehittämisen näkökulma jatkuva oppiminen mukaan lukien, ydintoimintojen resursointi, jatkuvan oppimisen vahvistaminen työelämässä olevien osalta, yhteistyön merkitys verkoston uudistamisessa supistamisen sijaan, yhdenvertaisuuskysymykset sekä osaamisen laatu, nuorten hyvinvointi, mielenterveyskysymykset ja toimintakyky.

Muiden lausunnonantajien osalta tilannekuvasta nousi esille kestävyysmurroksen vahvemman käsittelyn tarve, vain korkeakoulusektoria laajemman analysoinnin tarve, jatkuva oppiminen, akateemisen vapauden heikkenevä kehitys, tutkimusetiikka sekä tiedon luotettava saatavuus vastavoimana disinformaatiolle. Tilannekuvassa voisi tuoda Suomen vahvuuksia myös esille. Lisäksi esille nousivat opiskeluvalmiudet, korkeakoulu yhteisöjen hyvinvointi ja opiskelijoiden moninaistuvat taustat, terveyspalvelujen tilanne, arviot digitaalisesta saavutettavuudesta, esteettömyydestä, yhdenvertaisuuden toteutumisesta sekä eri tavoin vammaisten opiskelijoiden, tutkijoiden ja muun henkilöstön nykyisestä tilanteesta nousivat kommentteihin. Lisäksi todettiin, että dataa, tiedolla johtamista ja digisuvereniteettia ja niiden vaatimaa osaamista olisi voinut tarkastella laajemmin.

6. Muut kommentit

Yliopistoilta tuli vain yksittäisiä muita huomioita visioon kohdistuen yliopistohenkilöstön työehtojen ja hyvinvoinnin sekä kansainvälistymisen ja digitalisaation näkökulman vahvistamiseksi visiossa.

Ammattikorkeakoulut ja Arene antoivat muita kommentteja yliopistoja enemmän. Kommentit kohdistuivat varsin laajaan kirjoon asioita. Muutama nosto kohdistui opiskelijoiden oppimisen tuen ja hyvinvoinnin tukemisen tarpeen huomioimiseen, jonka nähtiin olevan tärkeää mm. osaamistasolle ja läpäisylle sekä koulutuksen alueellisen saavutettavuuden vahvempaan huomioimiseen ja alueen kehityksen tuen tarpeeseen. Nostoja esitettiin myös koulutuksen riittävän rahoituksen varmistamisen sekä rahoitusmallin vakauden ja pysyvyyden puolesta. Lisäksi esille nousivat valmistuneiden osaaminen, suurempiin yksiköihin pohjaavan ratkaisumallin välttäminen sillä, että se ei automaattisesti nosta laatua, laajan ja monipuolisen tutkimustiedon tarpeesta vision tavoite- ja toimenpidevalintojen perustaksi sekä AMK roolista TKI-kentässä.

Muutama muun kommentin jättänyt **tutkimuslaitos** nosti esille laajemman myös tutkimuslaitokset huomioivan tarkastelun tarpeen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. Myös käsitteiden tarkistaminen nostettiin esille, milloin puhutaan korkeakoulusektorista ja milloin koko TKI-kentästä.

Ministeriöiltä ja virastolta nousi muutama muu yksittäinen nosto. Esille nostettiin ministeriöiden tiivis yhteistyö, linjaaminen yhteen TKI- ja muiden yhteisten strategioiden kanssa, demografisen kehityksen vahvemman huomioimisen tarve, digitalisaation ja erityisesti tekoälyn näkökulmien vahvistaminen, kaksi- ja monikielisyys huomioimisen tarpeet ja kotimaisten kielten asema tieteen kielenä, osaavan työvoiman riittävyyden huomioiminen sekä alueen elinvoimanäkökulma.

Opiskelijanäkökulman edustajat nostivat esille erityisesti riittävään pitkäaikaiseen ylivaalikautiseen julkiseen resursointiin tai parlamentaariseen ratkaisuun sitoutumisen tarpeen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä opiskelijoiden toimeentuloon ja hyvinvointiin ja arkeen liittyvät kehittämistarpeet kokoaikaisen tehokkaan opiskelun mahdollistamiseksi. Lisäksi esitettiin tarve koko koulutusjärjestelmätasoiseen tarkasteluun. Lyhyt kommentointikierron aika sai kritiikkiä.

Työmarkkina- ja etujärjestöistä elinkeinoelämän järjestöt nostivat esille koko koulutusjärjestelmän tarkastelun tarpeen sekä laajasti niin hallinnonalojen kuin elinkeinoelämän kanssa tehtävän yhteistyönkin tarpeet ja huomioimisen. **Työntekijäjärjestöt** korostivat riittävän resursoinnin merkitystä ja perusrahoituksen turvaamista. Lisäksi esille nousi alakohtaisena kysymyksenä sosiaali- ja terveysalan koulutuksen vahvistaminen. **Yrityssektorilta** esille nousi tekoälyn vahvemman huomioimisen tarve visiossa.

Hyvinvointialueiden ja maakuntaliittojen nostoissa ehdotettiin erityisesti yhteistyön vahvistaminen, hyvinvointialueiden ja yliopistollisten sairaaloiden roolin sekä sosiaali- ja terveydenhoidon alan näkökulman huomioiminen vahvistaminen osana kansallista alan

koulutuksen ja tutkimuksen infrastruktuuria. Lisäksi korostettiin alueellista kilpailukykyä ja erilaisuutta, alueellisen koulutustarjonnan merkitystä vetovoimalle sekä alueiden erityispiirteiden huomioimista. Yksittäisiä nostoja nousi esille myös kansainvälisyydestä, yhdenvertaisesta kohtelusta, TKI-toiminnan kaupallistamisen vahvistamisesta ja jatkuvasta oppimisesta.

Muut lausunnonantajat nostivat alueellisen näkökulman, yliopistokeskusten roolin, joustavien ja koko koulutusketjun huomioivien polkujen roolin, riittävän resursoinnin varmistamisen, luonto- ja ympäristökysymykset.

LUONNOS

LIITE: Lausunnonantajat

Aalto-yliopisto
Aalto-yliopiston ylioppilaskunta
Ab Yrkeshögskolan vid Åbo Akademi Novia
Akava ry
Akavan Erityisalat
Akavan sairaanhoitajat ja Taja ry
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
Ammattiliitto Pro ry
Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
Centria-ammattikorkeakoulu
CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy
Diakonia-ammattikorkeakoulu OY
Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Elinkeinoelämän Oppilaitokset EOL ry
Elintarviketeollisuusliitto ry
Etelä-Karjalan hyvinvointialue
Etelä-Karjalan liitto
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
Etelä-Pohjanmaan liitto
Etelä-Savon maakuntaliitto
FinEdLead Suomalainen kasvatus- ja koulutusalan johtajuuden tutkijayhteisö
FinnARMA Kestävyys ja vastuullisuus -työryhmä
Finnish University Partnership for International Development, Yliopistojen globaalin kehityksen verkosto
Geologian tutkimuskeskus
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY
Haaga-Helian opiskelijakunta Helga
Hanken Svenska handelshögskolan
Helsingin Evankelisen Opiston Säätiö
Helsingin seudun kauppakamari
Helsingin yliopisto
Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Kielten osasto, saksan kieli
Helsingin yliopisto, kestävän hyvinvoinnin yksikkö
Helsingin yliopisto, Professori, valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto, Svenska social- och kommunalhögskolan
Helsingin yliopiston ylioppilaskunta
HigherEd Hub Finland Oy
Hämeen ammattikorkeakoulu Oy
Ilmatieteen laitos

Insinööriliitto IL ry
Itä-Suomen yliopisto
Itä-Suomen yliopiston ylioppilaskunta
JOUSSI -hanke
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
Juristiliitto - Juristförbundet ry
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Jyväskylän yliopisto
Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta
Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus
Kainuun liitto
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (Taide- ja kulttuurivirasto 1.1.2026 alkaen.)
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Kansallisarkisto
Kansaneläkelaitos
Karelia Ammattikorkeakoulu Oy
KASVU - Kasvatus- ja koulutusalan johtajuuden jatkuvan oppimisen valtakunnallinen kehittäminen -hanke
KEHA-keskus
Kemianteollisuus ry
Keski-Pohjanmaan liitto
Keski-Suomen liitto
Keskuskauppakamari
Kieliasiantuntijat ry
Kielibuusti, Helsingin yliopisto & Aalto-yliopisto
Kokoomuksen eduskuntaryhmä
Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT
Kuntoutussäätiö, Kuntoutussäätiön oppimisen tuen keskus
Kymenlaakson liitto
Lapin ammattikorkeakoulu
Lapin ammattikorkeakoulun opiskelijakunta
Lapin yliopisto
Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijakunta Laureamko
Laurea-ammattikorkeakoulu Oy
Liikenne- ja viestintäministeriö
Luonnon-, ympäristö- ja metsätieteilijöiden liitto Loimu ry
Luonnonvarakeskus
LUT-yliopisto ja LAB-ammattikorkeakoulu
Maanmittauslaitos
Maaseutupolitiikan Työn ja yrittäjyyden uudet mahdollisuudet maaseutualueilla -verkosto (TUUMA27-verkosto)

Maataloustuottajien keskusliitto MTK
Maj ja Tor Nesslingin säätiö
Matemaattis-luonnontieteellisten alojen Akateemiset r.y.
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy
Metropolia Ammattikorkeakoulun opiskelijakunta METKA
Metsäteollisuus ry
Miltton Oy
MTK, MTK Maaseudun elinvoimalinja
Nuorisoala ry
Nuorten Tiedeakatemia
Nyyti ry
Näkövammaisten liitto ry
Oikeustieteen opiskelijoiden liitto
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry
Opetushallitus
Opiskelijoiden Liikuntaliitto ry (OLL)
Oulun ammattikorkeakoulu
Oulun yliopisto
Oulun yliopiston ylioppilaskunta
Oy Vaasan ammattikorkeakoulu. Vasa Yrkes högskola Ab
Palvelualojen työnantajat Palta ry
Pirkanmaan hyvinvointialue
Pohjanmaan kauppakamari
Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Savon hyvinvointialue
Pohjois-Savon liitto
Professoriliitto
Rakennusinsinöörit ja -arkkitehdit RIA ry
Rakennusteollisuus RT ry
SAK ry
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakuntaliitto
Savonia-ammattikorkeakoulu oy
Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Seinäjoen yliopistokeskus
Sivistysala ry
Sosiaali- ja terveysministeriö
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia
STTK ry.
Suomalainen Tiedeakatemia ry

Suomen Akatemia, Vaikuttavuuden ja tiedepolitiikan yksikkö
Suomen Ekonomit
Suomen Geronomiliitto ry
Suomen Kansanopistoyhdistys-Finlands Folkhögskolförening ry
Suomen kesäyliopistot ry
Suomen Lukiolaisten Liitto
Suomen Luontopaneeli
Suomen Olympiakomitea ry
Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry
Suomen opinto-ohjaajat ry
Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
Suomen Terveystieteiden Liitto STHL ry
Suomen tieteellinen kirjastoseura
Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL)
Suomen ympäristökeskus (Syke)
Suomen Yrittäjät ry
Sure - Suomen Restonomiliitto ry
Svenska litteratursällskapet i Finland
Taideyliopisto
Taideyliopiston ylioppilaskunta
Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampereen kaupunki, Pirkanmaan Liitto ja Tampereen kauppamari
Tampereen yliopisto
Tampereen yliopisto, Yliopistojen aikuiskoulutusverkosto UCEF
Tampereen ylioppilaskunta
Tehy ry
Tekniikan Akateemiset TEK ry
Teknologian tutkimuskeskus VTT
Teknologiateollisuus ry
Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta
Tieteellisten seurain valtuuskunta
Tieteentekijöiden liitto
Tilastokeskus
Tradenomiliitto TRAL ry
Turun ammattikorkeakoulu Oy
Turun yliopisto
Turun yliopisto, InFLAMES-lippulaiva
Turun yliopisto, Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

Turun yliopiston ylioppilaskunta
Tutkimuseettinen neuvottelukunta
Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet
Työ- ja elinkeinoministeriö
Työterveyslaitos
Uudenmaan ELY, Uudenmaan elinvoimakeskus
Uudenmaan liitto
Vaasan yliopisto
Vaasan yliopiston ylioppilaskunta
Vaikuttavuussäätiö
Valtioneuvoston kanslia
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
Varsinais-Suomen liitto
Wärtsilä Finland Oy
Yhteiskunta-alan korkeakoulutetut ry
Yliopistojen opetusalan liitto YLL ry
Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS)
Ympäristöministeriö
Yrkeshögskolan Arcada
Åbo Akademi
Åbo Akademis Studentkår
Österbottens förbund - Pohjanmaan liitto
12 yksityishenkilön antamaa lausuntoa